

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

AVIOEROHAKEMUSTEN KÄSITTELY JA TIEDOKSIANTO KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Tiia Kirveskallio

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016
Liiketalous
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

KIRVESKALLIO TIIA:

Avioerohakemusten käsittely ja tiedoksianto käräjäoikeudessa

Opinnäytetyö 50 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Marraskuu 2016

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella, miten avioeroprosessi etenee käräjäoikeudessa ja kuinka avioerohakemus annetaan tiedoksi aviopuolisolle. Tarkoituksena oli koota yhteen pakettiin tietoa avioerohakemusten käsittelystä sekä tiedoksiantotavoista. Tarkoituksena oli, että opinnäytetyötä voidaan käyttää hyväksi käräjäoikeuden henkilökunnan perehdytyksessä. Työn tarkoituksena oli toimia myös tietopakettina avioeron osapuolille. Pirkanmaan käräjäoikeus toimi opinnäytetyön toimeksiantajana.

Avioeroasiat käsitellään käräjäoikeudessa hakemusasioina. Mikäli avioeroa haetaan yksin, on avioerohakemus ja mahdollisuus lausuman antamiseen annettava tiedoksi toiselle aviopuolisolle. Opinnäytetyössä selvitettiin, miten avioerohakemuksia käsitellään ja kuinka lainsäädäntö ohjaa käsittelyä. Työssä tuotiin esille erilaiset tiedoksiantotavat, jotka määritellään laissa. Yleisimpinä tiedoksiantotapoina käytetään posti- ja haastemies-tiedoksiantoja. Tärkeitä tiedoksiantotapoja ovat myös sijaistiedoksianto sekä kuuluttaminen, jotka mahdollistavat tiedoksiantojen onnistumisen tilanteissa, joissa aviopuolisoa ei tavoiteta.

Työn pääpaino oli avioerohakemusten tiedoksiannossa. Työssä käsiteltiin kotimaisten tiedoksiantojen lisäksi myös ulkomaisia tiedoksiantoja. Ulkomaisia tiedoksiantoja käsiteltiin siltä osin, kuin aviopuoliso asuu ulkomailla ja avioerohakemus täytyy antaa hänelle tiedoksi. Työtä rajattiin kuitenkin siten, ettei tiedoksiantojen säännöksiä ja rajoituksia käsitelty erikseen jokaisen valtion kohdalta. Työssä tuotiin esille yleisimmät asiat, jotka käräjäoikeus ottaa huomioon, kun tiedoksianto toimitetaan toiseen valtioon.

Opinnäytetyö oli lainopillinen ja siinä oli myös empiirinen osuus, joka muodostui kahdesta asiantuntijahaastattelusta sekä poliisiasemille lähetetystä kyselystä. Haastattelut ja kysely toteutettiin, jotta saatiin tietoa muun muassa siitä, kuinka usein avioerohakemus annetaan tiedoksi haastemiehen kautta ja kuinka usein haastemiehet käyttävät sijaistiedoksiantoa. Työhön saatiin koottua selkeä paketti avioeroprosessin etenemisestä ja tiedoksiantotavoista. Työssä esiteltiin myös kehitysehdotus, jonka mukaan Pirkanmaan käräjäoikeus voisi käyttää sähköpostia hyödyksi avioerohakemusten tiedoksiannoissa.

Asiasanat: hakemusasia, avioero, harkinta-aika, tiedoksianto

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Option of Legal Expertise

KIRVESKALLIO TIIA:

The Process and Service of the Divorce Petition in the District Court

Bachelor's thesis 50 pages, appendices 6 pages

November 2016

The purpose of the thesis was to examine how the divorce process proceeds in the District Court and how the written divorce petition is served to the other spouse. The goal was to round up the information on the process of divorce petitions and the methods of the service of notices. The goal was that the thesis can be utilized in the introduction of the District Court personnel. The goal of the thesis was also to function as an information package for the both spouses. The thesis was commissioned by Pirkanmaa District Court.

The divorce cases are handled as non-contentious civil cases. If the divorce is filed alone, the other spouse needs to be informed of the petition and the opportunity to issue a statement. The thesis studied how divorce petitions proceed and how the legislation guides the process. The different methods of service defined by law were introduced in the thesis. The most commonly used methods of service are by post and by a process server. Important methods of service are also a substitute service of notice and an announcement, which enables the petition to be served in situations where the spouse is not reached.

The main focus of the thesis was on the service of divorce petitions. In addition to the domestic service of notices, the thesis handled the foreign service of notices. The foreign service of notices was handled insofar as the spouse lives abroad and the divorce petition needs to be served to them. The thesis was, however, limited to not handling the regulations and restrictions of service separately for each country. The thesis brought out the most common facts considered by the District Court when the petition is served to another country.

The thesis was juridical including an empiric part which consisted of two expert interviews and a survey that was issued to police stations. The interviews and the survey were implemented in order to learn, among other things, how often divorce petitions are served by process servers and how often process servers need to use substitute service of notices. An explicit package of the divorce process and the service of notices was compiled in the thesis. The thesis introduced an improvement idea whereby Pirkanmaa District Court could benefit from using e-mail when divorce petitions are served.

Key words: non-contentious civil case, divorce, a reconsideration period, service of notices

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	HISTORIA	8
2.1	Avioerojen historia Suomessa.....	8
2.2	Tiedoksiantotapojen historia Suomessa.....	9
3	HAKEMUSASIAAT KÄRÄJÄOIKEUDESSA.....	11
3.1	Hakemusasian vireille tulo, hakemuksen sisältö sekä asiaan osalliset	11
3.2	Hakemusasian käsittely ja ratkaiseminen	12
4	AVIOEROJEN KÄSITTELY KÄRÄJÄOIKEUDESSA	14
4.1	Avioerohakemuksen sisältö	14
4.2	Avioeron harkinta-aika	14
4.3	Avioeroasian käsittely käräjäoikeudessa	16
4.4	Avioerohakemuksen peruuttaminen ja lopullinen avioeropäätös	17
5	AVIOEROHAKEMUKSEN TIEDOKSIANTO SUOMESSA	19
5.1	Postitiedoksianto	19
5.2	Puhelintiedoksianto.....	19
5.3	Haastemiestiedoksianto	20
5.4	Sijaistiedoksianto	22
5.5	Kuuluttaminen	24
6	KANSAINVÄLINEN OIKEUSAPU.....	27
6.1	Asiakirjojen tiedoksianto ulkomaille	27
6.2	Avioerohakemusten tiedoksianto Pohjoismaihin.....	28
6.3	Avioerohakemusten tiedoksianto Euroopan unionin jäsenvaltioihin	28
6.4	Avioerohakemusten tiedoksianto Haag 1965-valtioihin.....	30
6.5	Avioerohakemusten tiedoksianto muihin valtioihin	31
7	ASiantuntijahaastattelut ja kysely poliisiasemille	33
7.1	Haastemiesten asiantuntijahaastattelut	33
7.2	Kysely sijaistiedoksiannoista poliisiasemille.....	36
8	POHDINTA.....	39
	LÄHTEET.....	42
	LIITTEET	45
	Liite 1. Avioerohakemus	45
	Liite 2. Vastaanottotodistus	46
	Liite 3. Tiedoksiantotodistus	47
	Liite 4. Asiantuntijahaastattelun kysymykset.....	49
	Liite 5. Kyselyn kysymykset	50

KÄYTETYT SÄADÖKSET, LYHENTEET JA TERMIT

AL	Avioliittolaki 13.6.1929/234
HaastemL	Haastemieslaki 27.6.1986/505
KOL	Käräjäoikeuslaki 28.6.1993/581
	Laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnista- misesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 10.4.2015/426
	Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 14.5.2010/362
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
	Tuomioistuinlaki 25.8.2016/673

1 JOHDANTO

Avioeroa haetaan käräjäoikeudesta ja avioerot käsitellään hakemusasioina. Aviopuolison hakiessa avioeroa yksin, on käräjäoikeuden annettava avioerohakemus tiedoksi hakijan aviopuolisolle. Aviopuolisolle on myös annettava mahdollisuus toimittaa kirjallinen lausuma koskien avioerohakemusta. Tiedoksianto tarkoittaa, että käräjäoikeus huolehtii siitä, että toinen aviopuoliso saa tietää avioerohakemuksesta sekä mahdollisuudestaan lausua asiasta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella, miten avioeroprosessi etenee käräjäoikeudessa ja kuinka avioerohakemus annetaan tiedoksi aviopuolisolle. Opinnäytetyön tarkoituksena on koota yhteen pakettiin tietoa avioerohakemusten käsittelystä ja etenemisestä käräjäoikeudessa sekä tiedoksiantotavoista. Opinnäytetyöstä on tarkoitus olla hyötyä niin käräjäoikeuden henkilökunnalle kuin avioeroa hakevillekin. Opinnäytetyön tarkoituksena on parantaa myös omaa ammattitaitoa.

Idea opinnäytetyölle syntyi syventävän harjoittelun aikana Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Harjoittelun aikana ilmeni, että aviopuolisot saattavat esittää käräjäoikeudelle kysymyksiä, jotka koskevat avioeroprosessin kulkua ja avioerohakemusten tiedoksiantoa. Opinnäytetyön tarkoituksena on vastata näihin kysymyksiin ja tarjota tietoa yhdestä paikasta. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Pirkanmaan käräjäoikeus ja toimeksiantona on tehdä opinnäytetyöstä selkeä tietopaketti koskien avioerojen käsittelyä ja tiedoksiantotapoja. Opinnäytetyön tarkoituksena on olla tukena käräjäoikeuden henkilökunnan perehdytyksessä. Opinnäytetyö on lainopillinen ja siinä on myös empiirinen osuus, joka muodostuu kahdesta asiantuntijahaastattelusta sekä poliisiasemille lähetetystä kyselystä. Työn lähteinä ovat pääasiassa olleet lainsäädäntö sekä kirjallisuus.

Opinnäytetyön pääpaino on avioerohakemusten tiedoksiannossa. Työssä on kerrottu, kuinka avioerohakemukset annetaan tiedoksi Suomessa ja ulkomaille suuntautuvien tiedoksiantojen osalta keskitytään siihen, kuinka suomalaisen käräjäoikeuden tulee toimia, kun aviopuoliso asuu ulkomailla. Tarkoituksena ei ole ollut käsitellä jokaista valtiota erikseen, joten opinnäytetyöhön on koottu tärkeitä kohtia eri sopimuksista ja säädöksistä. Työssä ei ole huomioitu avioerohakemuksia, jotka toimitetaan tiedoksiannettavaksi ulkomailta Suomeen.

Opinnäytetyön alussa kerrotaan avioerojen sekä tiedoksiantotapojen historiasta lyhyesti. Opinnäytetyö etenee siten, että seuraavaksi kerrotaan käräjäoikeudessa käsiteltävistä hakemusasioista yleisesti ja tämän jälkeen kerrotaan avioeroasioiden käsittelystä. Tämän jälkeen esitellään Suomessa käytettävät tiedoksiantotavat ja työ etenee ulkomaille suoritettaviin tiedoksiantoihin. Lopuksi työssä kerrotaan asiantuntijahaastatteluiden ja kyselyiden avulla ilmi tulleista asioista. Pohdintaosiossa käydään läpi työn onnistumista ja esille tulleita ajatuksia.

2 HISTORIA

2.1 Avioerojen historia Suomessa

Avioliitot päättyvät yhä useammin avioeroon ja ihmisten suhtautuminen avioeroihin on muuttunut. Lähivuosina avioeroja on myönnetty noin 13 500 kappaletta vuodessa. Avioeroja myönnettiin 1830-luvulla 30 kappaletta vuodessa ja tuhannen vuosittaisen avioeron määrä ylittyi ensimmäistä kertaa vuonna 1929. (Aarnio & Kangas 2010, 35.) Vuonna 2015 avioeroja tuomittiin 13 939 kappaletta ja ensimmäiset avioliitot päättyivät avioeroon 39 %:n todennäköisyydellä. (SVT: Siviilisäädyn muutokset, 2015.)

Suomessa sai avioeron lain mukaan joko omavaltaisen hylkäämisen tai aviollisen uskottomuuden perusteella vuodesta 1571 vuoteen 1929. Aviopuoliso oli oikeutettu saamaan avioeron, mikäli aviopuoliso oli avioliiton aikana uskonon. Avioero-oikeuden saattoi kuitenkin menettää siinä tapauksessa, että aviopuoliso antoi uskottomuuden anteeksi. Avioerolle ei ollut perustetta silloin, jos molemmat aviopuolisot olivat olleet uskottomia. (Mahkonen 1980, 33–34, 36–37.) Uskottomuus täytyi pystyä todistamaan ja asiassa kuului hankkia todisteita. Esimerkiksi uskottoman aviopuolison tunnustuksen ei katsottu olleen riittävä todiste. (Mahkonen 1980, 38–39.)

Avioerosta päätettiin alioikeudessa ja syyttäjän tuli olla asian käsittelyssä mukana 1970-luvun alkupuoleen asti. Syyttäjän tehtävänä oli valvoa, että avioeroa myönnettäessä noudatetaan lakia. Syyttäjän tuli hakea päätökseen muutosta, mikäli hän huomasi päätöksessä epäkohtia. (Mahkonen 1980, 39.) Toisena avioeron myöntämisen perusteena oli omavaltaisen hylkääminen. Tämä tarkoitti sitä, että avioeron saaminen oli mahdollista, jos aviopuoliso lähti hyläten toisen aviopuolison. (Mahkonen 1980, 42.)

Lain ulkopuolelle jäi erivapausperusteinen avioero, jonka myönsi erilaiset tahot eri aikoina, esimerkiksi vuodesta 1809 vuoteen 1826 keisari sai myöntää näitä avioeroja. Erivapauksia voitiin myöntää kolmessa eri tapauksessa. Avioeroa oli mahdollista hakea silloin, kun toinen puoliso oli saanut elinkautisen tai pitkäaikaisen vankeustuomion. Avioero voitiin myöntää, jos puolisoivat olivat olleet riidoissa tai toinen puoliso oli erittäin sairas. (Mahkonen 1980, 105–106.) Vuonna 1929 tuli voimaan uusi avioliittolaki. Kysei-

sen lain voimaan tulemisen jälkeen avioeron perusteet löytyivät laista. Avioeron sai esimerkiksi sillä perusteella, että aviopuoliso oli yrittänyt tappaa tai pahoinpidellä toisen aviopuolison. (Mahkonen 1980, 152, 20.)

Vuodesta 1988 lähtien avioeroa on voinut hakea hakemuksella (Linna 2009, 59). Avio-liittolain (AL 13.6.1929/234) 25 §:n (16.4.1987/411) mukaan avioero on mahdollista saada harkinta-ajan jälkeen. Avioero on mahdollista saada myös ilman harkinta-aikaa, jos aviopuolisot ovat asuneet eri osoitteissa viimeiset kaksi vuotta. Nykyään avioeron hakemiselle ei tarvitse olla muita syitä.

2.2 Tiedoksiantotapojen historia Suomessa

Tiedoksiannolla oikeudenkäynnissä tarkoitetaan sitä, että jokin asiakirja, esimerkiksi haaste tai kutsu annetaan asianosaiselle tai muulle henkilölle tiedoksi. Tiedoksiannon avulla varmistetaan asianosaisen oikeus tulla kuulluksi. Jotta oikeudenkäynnin voidaan katsoa olevan oikeudenmukaista, on jokaisen saatava tieto kuulemisen mahdollisuudesta. On kuitenkin tärkeää, että oikeudenkäynnit sujuvat jouhevasti, minkä vuoksi tiedoksiantojen on onnistuttava ilman suuria ongelmia. (Työryhmämietintö 2009:3, 12.)

Suomessa toteutui vuonna 1993 alioikeusuudistus, joka tarkoitti sitä, että mittava lakipaketti tuli voimaan. Kyseiset lait koskivat suurimmaksi osaksi prosessioikeutta ja alioikeusuudistuksen myötä Suomeen tuli yhdenmukaiset alioikeudet eli käräjäoikeudet. Alioikeusuudistus koski myös tiedoksiantoja, sillä samaan aikaan uudistettiin myös oikeudenkäymiskaarta sekä muita lakeja siltä osin, kun ne koskivat riita-asioiden tiedoksiantoa. (Jokela 2005, 11.)

Alioikeusuudistusta varten hallitus antoi esityksen liittyen oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta (Virolainen 1991, 10). Hallituksen esityksen mukaisesti riita-asioita koskevaa tiedoksiantomenettelyä tuli uudistaa, sillä myös riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyä esitettiin uudistettavaksi. Esityksen uudistukset koskivat riita-asioiden lisäksi myös hakemusasioita. Hallitus esitti, että tiedoksiannoista huolehtiminen siirtyy tuomioistuimille, eikä asianosaisen tarvitse enää huolehtia tiedoksiannosta. Kuitenkin avioeroasioissa tuomioistuimet olivat jo aikaisemmin huolehtineet tiedoksiannoista. (HE 16/1990 vp, 3.)

Esityksessä ehdotettiin myös uusien tiedoksiantotapojen käyttöönottoa, sillä aiemmin käytössä oli ainoastaan haastetiedoksianto eli haastemiehen toimittama tiedoksianto. Tiedoksiantojen oli tapahduttava helpommin ja edullisemmin, minkä vuoksi hallitus esitti uusiksi tiedoksiantotavoiksi postitiedoksiannon saantitodistusta vastaan tai virkakirjeellä, jonka mukana oleva vastaanottotodistus tuli palauttaa tuomioistuimelle. Esityksessä esitettiin myös sijaistiedoksiannon muuttamista siten, että kyseistä tiedoksiantotapaa voi käyttää myös siinä tapauksessa, että tiedoksiannon vastaanottajan olinpaikka on tiedossa. Ennen sijaistiedoksiannon käyttäminen ei ollut mahdollista tällaisessa tilanteessa. (HE 16/1990 vp, 3–4.) Tiedoksiantoa koskevaa lainsäädäntöä muutettiin hallituksen esityksen mukaisesti. Uudistuksen pääkohtina oli, että tiedoksiantojen toimittaminen siirtyi tuomioistuimille. Myös tiedoksiantotapoja lisättiin esityksen mukaisesti ja sijaistiedoksiannon käyttömahdollisuutta laajennettiin. (Virolainen 1991, 197.)

Vuonna 2008 asetettiin työryhmä, jonka tarkoituksena oli laatia ehdotus, joka koskee tiedoksiantoa sääntelevän lainsäädännön tarkistamista (Työryhmämietintö 2009:3, 7). Työryhmän tavoitteena oli tehostaa tiedoksiantoja. Työryhmän tärkein ehdotus oli, että puhelintiedoksianto otetaan käyttöön kaikissa yleisissä tuomioistuimissa. Aiemmin puhelintiedoksianto oli ollut mahdollinen ainoastaan muutoksenhakuasteissa. (Työryhmämietintö 2009:3, 22.) Mietinnössä on edelleen tuotu esille, että tiedoksiantoihin on käytettävä myös sähköisiä viestimiä. Sähköisiä viestimiä on tarkoitus käyttää silloin, kun asianosaiselle lähetetään postitiedoksianto vastaanottotodistuksella. Tällöin asiakirjat voidaan lähettää asianosaiselle sähköpostitse ja hän voi palauttaa vastaanottotodistuksen sähköpostin liitetiedostona. (Työryhmämietintö 2009:3, 24.) Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (14.5.2010/362) uudisti oikeudenkäymiskaarta ja kyseinen laki tuli voimaan 1.6.2010. Kyseisellä lailla saatettiin voimaan työryhmämietinnön ehdotukset puhelintiedoksiannosta sekä sähköisen viestimen käytöstä. Nykyään käytössä olevat tiedoksiantotavat esitellään työssä myöhemmin.

3 HAKEMUSASIAT KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Hakemusasiat eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä, vaan hakemusasioina käsiteltävät asiat eroavat toisistaan. Hakemusasiat voivat koskea esimerkiksi erilaisten oikeuksien kirjaamista ja rekisteröintiä. Hakemusasioina käsitellään muun muassa avioeroja, konkurssi-asioita, yrityssaneerauksia, velkajärjestelyjä sekä holhous-, perhe- ja jäämistöasioita. Laajassa merkityksessä hakemusasioiksi voidaan luokitella kaikki ne asiat, jotka tulevat kärjäoikeuteen vireille muutoin kuin haastehakemuksella. (Jokela 2012, 489.) Hakemusasioissa hakija keskittyy oman etunsa tai oikeutensa valvontaan. Hakija ei vaadi vastapuolen velvoittamista tietynlaiseen toimeen. Toisin kuin riita-asioissa, hakemusasioissa hakijaa ei ole välttämättä loukattu millään tavalla. Hakija voi hakemuksen avulla hakea oikeussuojaa, vaikka hänellä ei olisi riitaa kenenkään kanssa. (Linna 2009, 18.)

3.1 Hakemusasian vireille tulo, hakemuksen sisältö sekä asiaan osalliset

Yleisesti hakemusasiat tulevat vireille, kun kärjäoikeuteen toimitetaan kirjallinen hakemus. Hakemusasia voi tulla vireille myös ilmoituksesta sekä kärjäoikeuden omasta aloitteesta. Myös suullisesti esitetty hakemus on pätevä, jos asian sisältö tulee helposti esille muista asiakirjoista. Hakemusasia voidaan saattaa vireille lisäksi kärjäoikeuden istunnossa, jos siihen on pakottava tarve. Tällainen tarve voi olla esimerkiksi silloin, kun istunnossa käsitellään lapsen huoltoa ja muu asiaan osallinen kuin hakija vaatii lapsen huollon määräämistä itselleen. (Jokela 2012, 494.)

Oikeudenkäymiskaaren (OK 1.1.1734/4) 8 luvun 2 §:n (30.8.2002/768) mukaan hakijan täytyy hakemuksessaan ilmoittaa ainakin hänen yksilöimänsä vaatimus tai pyytämänsä toimenpide. Tarpeen vaatiessa hakemuksessa tulee ilmoittaa myös perustelut vaatimukselle tai pyydetylle toimenpiteelle sekä todisteet, jotka tukevat hakijan vaatimusta tai pyytämää toimenpidettä. Hakijan tulee ilmoittaa, mitä hän aikoo näyttää toteen todisteillaan ja kirjalliset todisteet on liitettävä hakemuksen mukaan. Hakijan on tarpeen mukaan ilmoitettava korvausvaatimus oikeudenkäyntikuluista sekä peruste, jonka mukaan tuomioistuimella on toimivaltainen. Hakijan tai hakemuksen laatijan on allekirjoitettava hakemus. Jos hakemuksen on laatinut joku muu kuin hakija itse, tulee hänen ilmoittaa samalla am-

mattinsa ja asuinpaikkansa. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n (22.7.1991/1052) 2 momentin (30.8.2002/768) mukaisesti hakemuksessa on oltava myös perustiedot eli käräjäoikeuden nimi, asiaan osallisten nimet sekä heidän kotipaikkansa ja postiosoitteet, joihin asiaa koskevat asiakirjat kuten ilmoitukset voidaan lähettää. Asiamiehen tai laillisen edustajan yhteystiedot on mainittava siinä tapauksessa, kun he toimivat asianosaisen puolesta.

Hakemusasian eri osapuolia kutsutaan asiaan osallisiksi. Asiaan osallisena on se, joka tekee hakemuksen käräjäoikeudelle, eli hakija. Asiaan osallisia ovat myös ne, joihin hakijan tekemällä hakemuksella on vaikutus. Asiaan osallinen voi valvoa omaa etuaan ja osallistua prosessiin, jos hakemuksen vaikutus antaa siihen oikeuden yleisten prosessiperiaatteiden mukaan. (Linna 2009, 20.)

3.2 Hakemusasian käsittely ja ratkaiseminen

Hakemusasiat käsitellään yleensä kirjallisesti käräjäoikeuden kansliassa. Käsittely kansliassa tarkoittaa sitä, että asia ratkaistaan käräjäoikeuteen toimitettujen asiakirjojen perusteella. Hakemusasioita voidaan käsitellä myös käräjäoikeuden istunnossa, vaikka istuntonkäsittely ei olisikaan lain mukaan pakollinen. Ne hakemusasiat, joissa on kuultava todistajaa, asiaan osallista tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti, on käsiteltävä käräjäoikeuden istunnossa. Istunnossa on käsiteltävä myös riitaiset hakemusasiat, joissa asiaan osallinen vaatii istuntoa. Riitaiset hakemusasiat on käsiteltävä istunnossa myös silloin, kun käräjäoikeuden mielestä istunto on tarpeellinen asian selvittämiseksi. (Linna 2012, 112–113.)

Hakemusasia voi koskea hakijan lisäksi myös muita henkilöitä. Näille asiaan osallisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jos aineellisessa lainsäädännössä näin säädetään. Jos henkilölle varataan tilaisuus tulla kuulluksi, voidaan hänestä käyttää nimitystä kuultava. (Linna 2009, 20.) Kuulluksi tuleminen tarkoittaa sitä, että kuultavalle annetaan tilaisuus lausua hakemuksen johdosta. Hakemus sekä mahdollisuus lausuman antamiseen täytyy antaa kuultavalle tiedoksi. Hakemusasioiden tiedoksianto tapahtuu samoin kuin muutkin oikeudenkäynnin tiedoksiannot. (Jokela 2012, 499.)

Yleensä hakemusasian käsittely kärjäoikeudessa päättyy päätöksen eli esimerkiksi avioeropäätöksen antamiseen. Hakemusasiassa tehdystä päätöksestä laaditaan erillinen asiakirja. (Linna 2009, 224.) Aina ei ole tarpeen tehdä päätöstä, vaan asiassa voidaan tehdä jokin muu toimenpide, jota hakemuksella on pyydetty. Toimenpiteenä voi esimerkiksi olla merkintä pöytäkirjaan valan antamisesta. (Jokela 2012, 501–502.) Kärjäoikeus siis ottaa vastaan valan, joka voi liittyä esimerkiksi ammattiin tai koskea asiakirjan oikeaksi vahvistamista (Linna 2009, 97). Muun muassa oikeustieteen tutkinnon suorittaneet joutuvat antamaan tuomarinvalan tai tuomarinvakuutuksen, mikäli he haluavat suorittaa tuomioistuinharjoittelun oikeuslaitoksessa. Vala on annettava ennen kuin heidät voidaan nimittää kärjänotaariksi harjoittelua varten. (Helsingin hovioikeus: Tuomioistuinharjoittelu 2015.) Tehdystä toimenpiteestä annetaan hakijalle todistus. Ennen kärjäoikeuksissa tehtiin enemmän hakemuksilla pyydettyjä toimenpiteitä koskien erilaisia rekisteröintejä. Rekisteröintiasiat ovat kuitenkin siirtyneet toisille viranomaisille, minkä vuoksi hakemusten johdosta tehdyt muut toimenpiteet ovat vähentyneet. (Linna 2009, 223.)

Hakemusasian päätös annetaan joko kirjallisesti kansliassa tai päätös julistetaan istunnossa. Istunnossa annettava päätös julistetaan heti käsittelyn päätyttyä. Päätöksen julistaminen ei aina ole mahdollista heti käsittelyn jälkeen, sillä kärjäoikeuden jäsenet voivat joutua neuvottelemaan lopputuloksesta, jolloin he antavat päätöksensä myöhemmin kansliassa kirjallisesti. Mikäli päätös annetaan myöhemmin, on päätöspäivästä ilmoitettava asiaan osallisille. (Linna 2009, 225–226.)

4 AVIOEROJEN KÄSITTELY KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Avioerot kuuluvat hakemusasioihin ja ne ovatkin yleisin hakemusasiaryhmä. Avioerohakemusten sisältöä ja käsittelyä säädellään avioliittolaissa sekä oikeudenkäymiskaassa. Avioero saadaan vireille siten, että hakija toimittaa toimivaltaiseen käräjäoikeuteen kirjallisen hakemuksen. (Linna 2012, 111–112.) Avioeroasiat on laitettu vireille hakemuksella vuodesta 1988 lähtien. Sitä ennen avioeroasiat olivat riita-asioita, jotka pantiin vireille haasteella. (Linna 2009, 59.)

4.1 Avioerohakemuksen sisältö

Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:n mukaan hakemuksessa täytyy ilmoittaa hakijan pyytämä toimenpide tai yksilöity vaatimus. Hakijan on siten kerrottava avioerohakemuksessaan, että hän pyytää avioeroa. Hakemuksesta on edelleen ilmettävä peruste, jolla avioero haetaan ja hakemus on allekirjoitettava. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hakemuksessa on myös ilmoitettava asiaan osallisten henkilö- ja yhteystiedot sekä käräjäoikeuden nimi.

Suomi.fi portaalissa on valmis avioerohakemus pohja, jonka aviopuolisot voivat täyttää ja toimittaa käräjäoikeuteen (Suomi.fi: Avioerohakemus). Kyseinen avioerohakemus löytyy työn liitteenä (liite 1). Molempien puolisoitten hakiessa avioeroa yhdessä, riittää yhden avioerohakemuksen toimittaminen käräjäoikeuteen. Avioerohakemuksia on toimitettava kaksi kappaletta, jos vain toinen puolisoista hakee avioeroa. (Suomi.fi: Avioerohakemus.) Avioliittolain 31 §:n (16.4.1987/411) 1 momentin mukaan avioerohakemuksessa voi ilmoittaa avioeroon liittyvät mahdolliset liitännäisvaatimukset. Vaatimukset voivat koskea elatusavun vahvistamista, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta tai jotain muuta avioeroon liittyvää asiaa.

4.2 Avioeron harkinta-aika

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11 §:n (13.3.2009/135) mukaisesti avioerohakemus on toimitettava siihen käräjäoikeuteen, jonka tuomiopiiriin ainakin toinen aviopuolisoista

kuuluu. Tuomiopiiri tarkoittaa maantieteellistä aluetta, jossa tuomioistuin on toimivaltainen. Esimerkiksi Pirkanmaan kärjäoikeus on toimivaltainen Pirkanmaan alueella. Avioliittolain 25 §:n 1 momentin mukaan aviopuolisot voivat saada avioeron harkinta-ajan perusteella. Avioliittolain 26 §:n (16.4.1987/411) mukaisesti aviopuolisot voivat pyytää avioeroon tuomitsemista aikaisintaan puolen vuoden ja viimeistään vuoden kuluttua harkinta-ajan alkamisesta. Avioeron harkinta-ajan alkamisajankohta riippuu siitä, onko hakemus yhteinen vai ei. Mikäli aviopuolisot hakevat avioeroa yhdessä, alkaa harkinta-aika asian tullessa vireille, eli sinä päivänä, kun avioerohakemus saapuu kärjäoikeuteen. Jos vain toinen aviopuoliso hakee avioeroa, alkaa harkinta-aika kulua siitä päivästä, kun avioerohakemus on annettu tiedoksi toiselle osapuolelle.

Harkinta-aika perusteista avioeroa on haettava kaksi kertaa. Ensiksi kärjäoikeudelle toimitetaan ensimmäisen vaiheen hakemus, jolla saadaan harkinta-aika vireille. (Linna 2009, 60.) Ensimmäisen vaiheen avioerohakemuksen perusteella kärjäoikeus tekee harkinta-aikapäätöksen, josta ilmenee päivämäärät, jolloin aviopuolisot voivat aikaisintaan ja viimeistään hakea lopullista avioeroa. Päätös postitetaan molemmille asiaan osallisille. Harkinta-aikapäätös on maksullinen ja maksu peritään hakijalta tai toiselta hakijoista, mikäli aviopuolisot ovat hakeneet avioeroa yhdessä. (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan kärjäoikeudessa 2007, 35, 37.) Tällä hetkellä harkinta-aikapäätös maksaa 200 euroa (Oikeus.fi: Tuomioistuinten maksut). Kun harkinta-ajasta on kulunut vähintään kuusi kuukautta, voidaan kärjäoikeudelle toimittaa toisen vaiheen avioerohakemus, jolla haetaan lopullista avioeroa. (Linna 2009, 60.)

Harkinta-ajan kuluessa aviopuolisot voivat yrittää päästä yhteisymmärrykseen ja he voivat edelleen asua yhdessä. Aviopuolisoiden ei tarvitse asua erillään, kun he hakevat lopullista avioeroa. Molemmilla aviopuolisilla on oikeus hakea avioeron jatkokäsittelyä, eli lopullista avioeroa, harkinta-ajan kuluttua. Puolisot voivat hakea lopullista avioeroa yhdessä tai erikseen riippumatta siitä, kuinka avioeroprosessi sai alun perin alkunsa. Lopullista avioeroa voi hakea aikaisintaan kuuden kuukauden ja viimeistään vuoden kuluttua harkinta-ajan alkamisesta. Kärjäoikeus ei voi tutkia lopullista avioerohakemusta, jos se saapuu määräajan umpeuduttua, eli yli vuoden kuluttua harkinta-ajan alkamisesta. Jos harkinta-aika on jo kulunut, täytyy avioeroprosessi aloittaa alusta. (Kangas 2002, 10–11.)

Avioliittolain 25 §:n 2 momentin mukaisesti avioeroon tuomitseminen ilman harkinta-aikaa on mahdollista, jos puoliset ovat asuneet erillään viimeiset kaksi vuotta. On sallittua, että puoliset vierailevat toistensa luona satunnaisesti, mutta erillään asuminen ei saa keskeytyä kahden vuoden aikana (Aarnio & Kangas 2010, 40). Avioliittolain 27 §:n (16.4.1987/411) mukaan avioero ilman harkinta-aikaa tulee kysymykseen myös silloin, kun aikaisempi avioliitto on vielä ollut voimassa uutta avioliittoa solmiessa tai mikäli aviopuolisot ovat läheistä sukua toisilleen. Tällaisissa tilanteissa aviopuolisot eivät edes saa jatkaa avioliitossa ja virallisen syyttäjän täytyy vaatia puolisoitten avioeroon tuomitsemista.

4.3 Avioeroasian käsittely kärjäoikeudessa

Kärjäoikeuslain (KOL 28.6.1993/581) 19 §:n (10.6.2011/608) mukaan avioerohakemuksia voi ratkaista laamannin kirjallisesta määräyksestä kansliahenkilökuntaan kuuluva henkilö, esimerkiksi kärjäsihteeri. Määräys voidaan antaa niille, jotka ovat vannoneet tuomarivalaa vastaavan valan. Henkilöllä on myös oltava riittävä taito avioerohakemusten käsittelyyn sekä siihen vaadittava koulutus. Kärjäsihteeri voi kuitenkin käsitellä ainoastaan ne avioerohakemukset, joissa avioeroa haetaan harkinta-ajan kuluttua. Molempien asiaan osallisten kotipaikan on myös oltava Suomessa. Avioerohakemus on siirrettävä kärjänotaarin käsiteltäväksi, jos avioeroa pyydetään välittömästi kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Kärjänotaari käsittelee myös ne avioeroasiat, joissa molempien tai toisen asiaan osallisen kotipaikka on ulkomailla. Kärjäsihteerin on siirrettävä edelleen kärjänotaarille sellaiset avioerohakemukset, jotka ovat tulkinnanvaraisia tai muuten hankalia ratkaista. Kyseinen kärjäoikeuslaki on kumottu tuomioistuinlailla 25.8.2016/673, joka tulee voimaan 1.1.2017. Lain sisältö ei tule muuttumaan avioerohakemusten käsittelyä koskevilta osin ja käsittelystä säädetään tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:ssä.

Pääasiassa avioeroasiat käsitellään kirjallisessa kansliamenettelyssä. Tällöin asiaan osallisten ei tarvitse saapua kärjäoikeuteen, vaan koko avioeroasia voidaan käsitellä kirjallisesti. Kansliamenettely on yksinkertaisempi käsittelytapa niin asiaan osallisille kuin kärjäoikeudellekin. Kansliamenettely on myös halvempi vaihtoehto. Avioeroasian ollessa riitainen, on avioeron käsittelyä jatkettava riita-asian käsittelyn mukaisessa järjestyksessä. (Jokela 2012, 496, 499.)

Kuten edellisessä luvussa mainittiin, on käräjäoikeuden annettava asiaan osalliselle mahdollisuus toimittaa lausuma, mikäli aineellisessa lainsäädännössä näin säädetään. Avio liittolain 28 §:n 2 momentin (16.4.1987/411) mukaan toiselle aviopuolisolle täytyy varata tilaisuus tulla kuulluksi, jos avioerohakemus on tehty yksin. Näin toisella aviopuolisolla on mahdollisuus lausua avioerohakemukseen liittyen. Lausuma pyydetään antamaan kirjallisesti silloin, kun avioero käsitellään kansliamenettelyssä. Tällöin lausuma on mahdollista palauttaa käräjäoikeudelle postitse, sähköisesti tai lähetin välityksellä. Lausuma annetaan suullisesti, jos avioeroasia on riitainen ja se käsitellään käräjäoikeuden istunnossa. (Jokela 2012, 499.)

Avioeroasia voidaan ratkaista, vaikka kuultava ei antaisi lausumaa. Harkinta-aikaan perustuvassa avioeroasiassa päätökseen ei myöskään vaikuta, jos kuultava vastustaa avioeroon tuomitsemista. Toinen aviopuoliso voi kuitenkin hankaloittaa avioeroon tuomitsemista väittämällä, ettei harkinta-ajan alkamisesta ole kulunut vielä kuutta kuukautta tai harkinta-aika on kestänyt jo yli vuoden. (Linna 2009, 194–195.)

4.4 Avioerohakemuksen peruuttaminen ja lopullinen avioeropäätös

Avioerohakemuksen peruuttaminen on mahdollista siihen asti, kunnes käräjäoikeus on tehnyt asiasta lopullisen päätöksen. Avioerohakemuksen peruuttamisessa käräjäoikeus tarkistaa, onko kyse ensimmäisen vaiheen eli lopullisen avioerohakemuksen peruuttamisesta. Jos ensimmäisen vaiheen avioerohakemus peruutetaan, eli peruutus tehdään harkinta-ajan aikana, käräjäoikeus tekee päätöksen, jolla avioeroasia jää sillensä. Tämä tarkoittaa sitä, että avioerohakemusta ei enää tutkita ja aviopuolisoiden tarvitsee toimittaa käräjäoikeuteen uusi hakemus, jos he haluavat hakea avioeroa uudestaan. (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa 2007, 44–45.)

On myös mahdollista peruuttaa toisen vaiheen eli lopullinen avioerohakemus, jos käräjäoikeus ei ole vielä ehtinyt käsitellä hakemusta. Toisen vaiheen avioerohakemuksen peruuttaminen keskeyttää ainoastaan kyseisen hakemuksen käsittelyn. Tällöin käräjäoikeus tekee päätöksen toisen vaiheen avioerohakemuksen sillensä jättämisestä, mutta avioeron harkinta-aika jää edelleen voimaan. Harkinta-aika on voimassa määräajan, eli enintään vuoden siitä päivästä, kun molemmat aviopuolisot olivat tietoisia ensimmäisen vaiheen

avioerohakemuksesta. Aviopuolisoilla on mahdollisuus tehdä toisen vaiheen avioerohakemuksen uudestaan, jos harkinta-aika on edelleen voimassa. (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa 2007, 48.)

Myös avioerohakemuksen peruutus on annettava toiselle aviopuolisolle tiedoksi, jos vain toinen aviopuolisoista peruuttaa avioerohakemuksen. Peruutuksen tiedoksiantoon pätevät samat ohjeistukset kuin avioerohakemukseenkin. Käräjäoikeus tekee päätöksen peruuttamisen suhteen heti, jos puoliset peruuttavat avioerohakemuksen yhdessä. (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa 2007, 44–51.)

Lopullinen avioerohakemus täytyy tehdä viimeistään vuoden kuluttua siitä, kun molemmat aviopuolisot olivat tietoisia avioerohakemuksesta. Jos lopullista avioerohakemusta ei tehdä määräajassa, tekee käräjäoikeus tässäkin tapauksessa päätöksen, jonka mukaan asia jää sillensä. Päätöksestä ei lähetetä erillistä ilmoitusta aviopuolisolle, elleivät he erikseen sitä pyydä. (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa 2007, 41.)

Avioeron, kuten useimmiten muidenkin hakemusasioiden, käsittely käräjäoikeudessa päättyy siihen, että asiassa tehdään päätös. Avioeropäätöksestä muodostetaan erillinen asiakirja. Riidattomassa avioeroasiassa päätökseen tulevat käräjäoikeuden nimi, päätöksen antamispäivä ja -paikka, asiaan osallisten nimet, sovelletut lainkohdat ja lopputulos. Molemmille asiaan osallisille lähetetään päätösjäljennökset ja hakijalta peritään käsittelymaksu. (Jokela 2012, 501–503.) Lopullinen avioeropäätös maksaa tällä hetkellä 100 euroa (Oikeus.fi: Tuomioistuinten maksut). Asiaan osallisilla on mahdollisuus osoittaa tyytymättömyyttä käräjäoikeuden antamaan päätökseen seitsemän päivän sisällä siitä, kun käräjäoikeus antoi tai julisti ratkaisunsa. Samasta päivästä lähtien alkaa myös valituksen määräaika. Asiaan osallisten on ilmoitettava tyytymättömyyttään riittävän ajoissa, jos he haluavat valittaa avioeropäätöksestä. (Linna 2009, 227–228.)

Päätöksestä tulee lainvoimainen, jos aviopuolisot eivät osoita tyytymättömyyttään käräjäoikeuden päätöksen määräajan puitteissa, eli seitsemän päivän aikana päätöksen antamisesta. Tällöin avioero astuu voimaan ja käräjäoikeus tekee avioerosta ilmoituksen väestötietojärjestelmään. (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa 2007, 40–41.)

5 AVIOEROHAKEMUKSEN TIEDOKSIANTO SUOMESSA

Avioliittolain 28 §:n 2 momentin mukaan käräjäoikeuden on annettava avioerohakemus toiselle puolisolle tiedoksi silloin, kun aviopuoliso hakee avioeroa yksin. Toiselle puolisolle eli kuultavalle on myös annettava tilaisuus toimittaa lausuma. Avioerohakemus sekä kutsu mahdolliseen hakemusasian istuntoon on annettava tiedoksi sillä tavalla, kun haasteen tiedoksiantamisesta on säädetty. Tiedoksiantamisesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa. Tämän luvun säännöksiä noudatetaan avioerohakemusten tiedoksiannossa niiltä osin, kun ne koskevat haastetta. (Linna 2009, 229.)

5.1 Postitiedoksianto

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n (22.7.1991/1056) mukaisesti käräjäoikeus voi antaa avioerohakemuksen kuultavalle tiedoksi siten, että käräjäoikeus lähettää asiakirjan hänelle postitse. Asiakirja voidaan lähettää joko postilähetyksenä saantitodistusta vastaan tai kirjeellä, jonka mukana on todistus tiedoksiannon vastaanottamisesta eli vastaanottotodistus. Oikeudenkäymiskaaren 3 §:n 3 momentin (14.5.2010/362) mukaisesti asiakirja ja vastaanottotodistus voidaan lähettää aviopuolisolle sähköisenä viestinä. Aviopuolison, jolle avioerohakemus annetaan tiedoksi, on palautettava vastaanottotodistus käräjäoikeuteen (Linna 2009, 231). Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 17 §:n (22.7.1991/1056) mukaan tiedoksiannon vastaanottajan on allekirjoitettava vastaanottotodistus. Vastaanottotodistuksesta on lisäksi ilmentävä päivämäärä, jolloin avioerohakemus on saatu tiedoksi sekä paikkakunta. Päivämäärän puuttuessa katsotaan aviopuolison saaneen avioerohakemuksen tiedoksi sinä päivänä, kun vastaanottotodistus palautuu käräjäoikeuteen (Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa 2007, 37). Työn liitteenä on esimerkki vastaanottotodistuksesta (liite 2).

5.2 Puhelintiedoksianto

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b § (14.5.2010/362) mahdollistaa puhelintiedoksiannon käyttämisen. Puhelintiedoksiantoa käytettäessä asiakirjat annetaan tiedoksi tiedoksi-

annon vastaanottajalle puhelimitse. Puhelintiedoksiantoa on mahdollista käyttää ainoastaan silloin, kun vastaanottaja pystyy ymmärtämään asiakirjojen sisällön. Asiakirjojen sisältö ei saa olla liian vaikeasti ymmärrettävä ja monimutkainen. Jotta puhelintiedoksianto voidaan suorittaa, on tiedoksiannon vastaanottajan henkilöllisyys tarkistettava kysymällä esimerkiksi henkilön koko nimi ja entinen osoite. Puhelun aikana on kerrottava asiaan osallisella mitä asia koskee, mitä vaatimuksia tai velvoitteita häneen kohdistuu, millainen peruste asiassa on ja mitä uhkia ja määräaikoja liittyy asiaan sekä muut tarpeelliset tiedot. Puhelintiedoksiannon jälkeen tiedoksiannon vastaanottajalle on lähetettävä tiedoksi annetut asiakirjat siihen osoitteeseen, jonka hän on ilmoittanut puhelun aikana. (Seppälä & Kola 2012, 23.) Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b § velvoittaa laatimaan puhelintiedoksiannosta todistuksen, joka on myös lähetettävä tiedoksiannon vastaanottajalle.

5.3 Haastemiestiedoksianto

Käräjäoikeus käyttää avioerohakemuksen tiedoksiannon suorittamisessa haastemiestä, jos tiedoksianto ei onnistu postitiedoksiantona. Avioerohakemus voidaan antaa haastemiehen tiedoksiannettavaksi myös silloin, jos on syytä epäillä, ettei aviopuoliso tule palauttamaan vastaanottotodistusta. Haastemiehelle annetaan tiedoksianto-aika, jonka puitteissa avioerohakemus yritetään antaa aviopuolisolle tiedoksi. Haastemiehelle voidaan antaa lisäaikaa tiedoksiannon suorittamiseen, jos hän sitä pyytää. Haastemiehen on toimitettava käräjäoikeuteen tiedoksiantotodistus, kun hän on saanut annettua avioerohakemuksen tiedoksi. (Linna 2009, 232.) Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 17 §:n mukaan todistuksesta on ilmentävä päivämäärä, jolloin tiedoksianto on suoritettu, paikkakunta sekä tiedoksiannon vastaanottajan nimi. Haastemiehen on myös allekirjoitettava todistus. Kyseisestä todistuksesta on annettava kopio tiedoksiannon vastaanottajalle. Työn liitteenä on esimerkki tiedoksiantotodistuksesta (liite 3).

Haastemieslain (HaastemL 27.6.1986/505) 1 §:n (25.8.2016/690) mukaan virkansa puolesta haastemiehinä toimivat haastemiehet, haastemiehen esimiehet sekä kihlakunnanulosottomiehet. Haastemieslain 6 §:n (25.8.2016/690) mukaisesti myös seuraavat henkilöt voivat suorittaa haastamisen sekä tiedoksiannon:

- poliisi, kihlakunnanvouti, käräjännotaari, syyttäjä, rajavartiomies sekä tullimies, jolla on oikeus pidättämiseen tai joka on määrätty tehtävään,

- virkamies, joka on ulosottoviraston, tuomioistuimen tai poliisilaitoksen palveluksessa ja kyseisen asianomaisen päällikön määräämä,
- vankilanjohtaja tai hänen määräämänsä vankilan virkamies siinä tapauksessa, kun viranomaisen pyytää tiedoksianto ja tiedoksiannon vastaanottaja on vanki,
- virkamies, joka on puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan taikka tähän rinnastettavan esimiehen määräämä siinä tapauksessa, kun viranomaisen pyytää tiedoksianto ja tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain 45 luvun alainen henkilö sekä
- kunniakonsuli tai muu henkilö, joka toimii Suomen edustustossa ulkoasiainministeriön valtuuttamana.

Rikoslain (RL 19.12.1889/39) 45 luvun (16.6.2000/559) alaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka on tehnyt sotilasrikoksen.

Haastemieslain 3 §:n mukaisesti haastemies antaa tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksiä, kutsuja, haasteita, ilmoituksia sekä muita asiakirjoja tiedoksi. Haastemies toimittaa tiedoksiannon viranomaisen tai yksityisen sitä pyytäessä. Haastemieslain 4 § velvoittaa jokaisen antamaan haastemiehelle itsestään tarvittavat tiedot henkilöllisyyden selvittämiseksi, jos haastemies kysyy tietoja suorittaessaan tiedoksiantotehtävää. Kyseinen henkilö syyllistyy viranomaisen erehdyttämiseen, mikäli hän antaa itsestään vääriä henkilötietoja (Seppälä & Kola 2012, 16). Haastemieslain 4 a § (25.8.2016/690) antaa haastemiehelle sekä tiedoksiantoon oikeutetulle virkamiehelle oikeuden saada tarvittavat osoite-, puhelin- ja muut yhteydenoton kannalta tärkeät tiedot koskien henkilöä tai yhteisöä, jolle tiedoksianto tulee toimittaa. Yhteystietoja on oikeus saada yksittäisessä tiedoksiantoasiassa, eivätkä salassapitosäännökset estä tietojen antamista. Haastemiehellä on oikeus saada yhteystiedot viranomaiselta, posti- tai teletoimintaa harjoittavalta laitokselta sekä yhteisöltä, joka hoitaa julkista tehtävää. (Seppälä & Kola 2012, 15.) Haastemieslain 5 § (25.8.2016/690) antaa haastemiehelle oikeuden saada poliisilta virka-apua, jotta tiedoksianto voidaan suorittaa. Poliisilta voidaan pyytää virka-apua muun muassa haastemiehen turvallisuuden takaamiseksi sekä tiedoksiannon vastaanottajan henkilöllisyyden selvittämiseksi (Seppälä & Kola 2012, 17). Haastemieslain 2 §:n (25.8.2016/690) mukaisesti haastemiehen toimialueena on tuomiopiiri, mikäli haastemies työskentelee tuomioistuimessa. Haastemiehellä on kuitenkin oikeus toimittaa tiedoksiantoja myös toimialueensa ulkopuolellakin (Seppälä & Kola 2012, 15).

5.4 Sijaistiedoksianto

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7 §:n (22.7.1991/1056) mukaan haastemies voi käyttää sijaistiedoksiantoa silloin, kun hän ei ole yrityksistään huolimatta onnistunut tavoittamaan tiedoksiannon vastaanottajaa. Haastemiehen on tiedettävä henkilön asuinpaikka Suomessa ja tämän on oletettava välttelevän tiedoksiantoa. Sijaistiedoksianto tarkoittaa sitä, että tiedoksi annettavat asiakirjat luovutetaan henkilölle, joka kuuluu tiedoksiannon vastaanottajan lähipiiriin. Oletuksena on, että kyseinen henkilö luovuttaa asiakirjat tiedoksiannon vastaanottajalle, kun tämä tulee niitä noutamaan. Sijaistiedoksiannon käyttäminen edellyttää myös sitä, ettei tiedossa ole ketään muuta henkilöä, joka voisi vastaanottaa tiedoksiannon asiaan osallisen puolesta. (Jokela 2012, 532.)

Sijaistiedoksiantoa käytettäessä haastemies luovuttaa asiakirjat vähintään 15-vuotiaalle henkilölle, joka asuu tiedoksiannon vastaanottajan kanssa samassa taloudessa. Asiakirjat on mahdollista luovuttaa myös asiaan osallisen omistaman liikkeen työntekijöille. Haastemies voi jättää asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle, jos asiakirjojen luovuttaminen ei ole mahdollista kenellekään edellä mainituista. Tiedoksiannon vastaanottajalle on lähetettävä ilmoitus sijaistiedoksiannon käytöstä. Tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen sinä päivänä, kun ilmoitus on postitettu. (Jokela 2012, 533.)

Sijaistiedoksiantoa tulee käyttää ainoastaan siinä tapauksessa, kun haastemies ei onnistu suorittamaan tiedoksiantoa suoraan asiaan osalliselle. Haastemiehen on itse tehtävä päätös, voidaanko sijaistiedoksiantoa käyttää. Haastemiehen on otettava päätöksessään huomioon se, täyttyvätkö sijaistiedoksiannolle annetut edellytykset. Haastemiehen on muun muassa pystyttävä toteamaan, että asiaan osallinen välttelee tiedoksiantoa. (Lappalainen 2001, 55–56.)

Välttelyä ei voida todeta ainoastaan sillä perusteella, että haastemies on käynyt asiaan osallisen osoitteessa ja samalla jättänyt yhteydenottopyyntöjä, eikä asiaan osallinen ole reagoinut pyyntöihin. Välttelylle voidaan saada pohjaa sen jälkeen, kun asiaan osallista on yritetty tavoittaa useampaan otteeseen. Haastemies voi myös tavata asiaan osallisen perheenjäsenen, jolle haastemies voi jättää yhteydenottopyynnön annettavaksi eteenpäin. Mikäli haastemies saa myöhemmin tietää, että yhteydenottopyyntö on välitetty eteenpäin, mutta asiaan osallinen ei edelleen ole ottanut yhteyttä, saa välttely enemmän pohjaa. Välttelyn toteamisessa on kuitenkin muistettava, ettei tiedoksiannon vastaanottajan tarvitse

myötävaikuttaa tiedoksiannon onnistumiseen. Välttelyn toteamisen kannalta on tärkeää, että tiedoksiannon vastaanottajalle annetaan riittävästi aikaa reagoida yhteydenottoopyyntöihin. Välttelyn toteamiselle saa hyvän pohjan myös silloin, jos tiedoksiannon vastaanottajan kanssa on sovittu tapaaminen, johon hän ei kuitenkaan saavu. (Seppälä & Kola 2012, 28–29.)

Avioliittolain 28 §:n 2 momentissa säädetään, että avioerohakemus on annettava kuultavalle tiedoksi siten, kun haasteen tiedoksiantamisesta on säädetty. Oikeudenkäymiskäärren 11 luvun 7 §:n mukaisesti haaste voidaan antaa tiedoksi sijaistiedoksiantona. Laissa ei ole estettä sille, että avioerohakemus voidaan antaa kuultavalle tiedoksi sijaistiedoksiantona, kunhan edellytykset sijaistiedoksiannolle täyttyvät.

Rovaniemen hovioikeuden päätöksessä 25.6.2015/356 on ollut kyse siitä, että Oulun kärjäoikeus tuomitsi aviopuolisot päätöksellään avioeroon 27.4.2015. Kuultavana oleva henkilö valitti päätöksestä Rovaniemen hovioikeuteen. Hovioikeuden antamasta päätöksestä käy ilmi, että valituksen tehnyt aviopuoliso vaati, että avioerohakemus hylätään. Aviopuolison mielestä hänelle toimitettu tiedoksianto ei ole ollut laillinen. Päätöksen mukaan kyse oli ollut siitä, että toisen vaiheen avioerohakemus oli annettu aviopuolisolle tiedoksi sijaistiedoksiantona. Ilmoitus sijaistiedoksiannosta oli jätetty postin kuljetettavaksi 7.4.2015. Hovioikeus oli päätöksessään todennut ne seikat, joiden perusteella sijaistiedoksiantoa voidaan käyttää.

Hovioikeuden päätöksestä ilmenee tavat, joilla haastemies oli yrittänyt saada aviopuolisoon yhteyden. Epäonnistumisista huolimatta haastemies oli onnistunut tavoittamaan aviopuolison puhelimitse, jolloin aviopuoliso oli saanut tietää tiedoksiantoyrityksestä. Päätöksestä ilmenee, että aviopuoliso oli valituksessaan kertonut saaneensa kirjeitä kärjäoikeudesta. Aviopuoliso ei kertomansa mukaan ollut avannut kirjeitä ja hän ei ole voinut myötävaikuttaa avioeroprosessin etenemiseen eettisistä syistä. Aviopuoliso oli kuitenkin katsonut, ettei hän ollut vältellyt tiedoksiantoa eikä hänellä ole ollut velvollisuutta auttaa tiedoksiannon onnistumisessa.

Hovioikeus päättyi siihen tulokseen, ettei kärjäoikeuden päätöstä muuteta. Hovioikeus katsoi tiedoksiantotodistuksen liitteestä ilmenevän haastemiehen toiminnan olevan selvitetty haastemiehen tekemien merkintöjen ja aviopuolison myöntämisen perusteella. Haastemies oli myös ollut tietoinen, ettei aviopuoliso aio auttaa avioeroasian etenemisessä.

Tästä haastemiehelle oli syntynyt perusteltu käsitys, että aviopuoliso välttelee tiedoksi- antoa. Haastemies oli myös yrittänyt etsiä aviopuolisoa riittävästi. Tässä tapauksessa haastemies oli voinut toimittaa tiedoksiannon sijaistiedoksi-antona käyttäen. Sijaistiedok- siantoa onkin tarkoitus käyttää, jotta oikeudenkäynti saadaan sujuvasti vireille silloin kun henkilö välttelee tiedoksi-antoa.

Tämä oikeustapaus tuo esille sen, kuinka tärkeä tiedoksi-antotapa sijaistiedoksi-antona on. Tiedoksiannon toimittamisessa olisi saattanut kestää erittäin kauan tai tiedoksi-antona ei välttämättä olisi onnistunut, mikäli kyseisessä tapauksessa ei olisi ollut mahdollista käyt- tää sijaistiedoksi-antona. Sijaistiedoksi-antona ei kuitenkaan voi käyttää ilman, että sille ase- tetut ehdot täyttyvät. Kuten oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7 pykälässä sanotaan, voi- daan sijaistiedoksi-antona käyttää ainoastaan silloin, kun haastemies ei ole yrityksistä huo- limatta onnistunut tavoittamaan kyseistä henkilö tai ketään muuta, joka olisi voinut ottaa tiedoksiannon vastaan. Haastemiehen täytyy myös tietää tiedoksiannon vastaanottajan asuinpaikka Suomessa ja asiassa on pystyttävä oletamaan, että henkilö välttelee tiedok- siantona.

5.5 Kuuluttaminen

Tiedoksi antaminen kuuluttamalla tarkoittaa sitä, että asiakirjat laitetaan nähtävälle tuo- mioistuimen kansliaan. Tuomioistuimen on lisäksi tehtävä ilmoitus, jossa kerrotaan asia- kirjojen pääasiallinen sisältö ja missä kyseiset asiakirjat ovat nähtävillä. Ilmoitus on jul- kaistava Virallisen lehden jonkin kuukauden ensimmäisessä numerossa. (Lappalainen 2001, 57.) Virallinen lehti ilmestyy kolme kertaa viikossa ja sen tehtävänä on julkaista ne kuulutukset, ilmoitukset ja muut asiakirjat, jotka on määrätty julkaistavaksi esimerkiksi lain tai asetuksen johdosta. Virallinen lehti on luettavissa ilmaiseksi internetissä. (Virallisen lehti: Tietoa lehdestä.) Tuomioistuimen on mahdollista julkaista ilmoitus myös sa- nomalehdessä, jolloin ilmoitus on laitettava lisäksi tuomioistuimen ilmoitustaululle. Il- moitus voidaan jättää julkaisematta silloin, kun tiedoksiannon vastaanottajalle on aikai- semmin tehty kuulutustiedoksi-antona liittyen samaan asiaan. On riittävää, että ilmoitus on tuomioistuimen ilmoitustaululla ja asiakirjat ovat nähtävillä tuomioistuimen kansliassa. (Lappalainen 2001, 57.)

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 §:n (22.7.1991/1056) mukaan kuulutusta voidaan käyttää silloin, kun tiedoksiannon vastaanottajan olinpaikasta ei ole tai siitä ei voida saada mitään tietoa. Kuulutusta ei voida käyttää heppoisin perustein, sillä on todennäköistä, ettei asiaan osallinen todellisuudessa saa tiedoksiantoa tietoonsa. Tuomioistuimen on oltava täysin varma siitä, ettei asiaan osallisen olinpaikkaa tiedetä, ennen kuin kuulutusta käytetään tiedoksiantotapana. (Lappalainen 2001, 56.)

Haasteet voidaan antaa tiedoksi kuuluttamalla, joten avioerohakemuskinkin on mahdollista kuuluttaa. Kuulutusta voidaan käyttää ainoastaan sen jälkeen, kun avioeroa hakeva on kaikin tavoin yrittänyt saada tiedon aviopuolison oleskelupaikasta. Tiedoksiantopäivä on se päivä, jolloin ilmoitus on julkaistu Virallisessa lehdessä. Jos tuomioistuimen ei tarvitse tehdä ilmoitusta, on tiedoksiantopäivä se päivä, jolloin asiakirjat laitetaan nähtäville tuomioistuimen kansliaan. (Lappalainen 2001, 56–57.)

Korkeimman oikeuden päätös 2001:46 koskee kuulutustiedoksiantoa. Koska avioerohakemus on mahdollista antaa tiedoksi kuuluttamalla, voidaan kyseistä oikeustapausta soveltaa myös avioerohakemusten tiedoksiantoon. Tapauksessa eräs osakeyhtiö oli pannut vireille velkomuskanteen kahta henkilöä eli vastaajia vastaan. Käräjäoikeus oli yrittänyt antaa haasteen tiedoksi vastaajille siten, että käräjäoikeus lähetti asiakirjat postitse saantitodistusta vastaan. Asiakirjat lähetettiin Ruotsiin siihen osoitteeseen, jonka osakeyhtiö oli ilmoittanut käräjäoikeudelle. Tiedoksianto ei kuitenkaan onnistunut ja asiakirjat palautuivat käräjäoikeuteen. Epäonnistuneen tiedoksiannon jälkeen käräjäoikeus suoritti tiedoksiannon kuuluttamalla. Käräjäoikeus hyväksyi osakeyhtiön kanteen yksipuolisella tuomiolla, sillä vastaajat eivät olleet vastanneet kanteeseen säädetyssä määräajassa.

Päätöksestä käy ilmi, että vastaajat olivat muuttaneet pois osoitteesta, jonka käräjäoikeus oli saanut. Vastaajat olivat kuitenkin tehneet muuttoilmoituksen, minkä vuoksi he olivat mielestään tavoitettavissa normaalilla postitiedoksiannolla, eikä asiassa olisi saanut käyttää kuulutustiedoksiantoa. Lopulta asia eteni korkeimpaan oikeuteen, jossa arvioitiin kuuluttamisen käyttöä. Kuulutustiedoksiantoa voidaan käyttää ainoastaan silloin, kun käräjäoikeudella ei ole mitään tietoa tiedoksiannon vastaanottajan asuinpaikasta eikä asiassa voida käyttää mitään muuta tiedoksiantotapaa. Korkeimman oikeuden selostuksen perusteella voi sanoa, että kuulutustiedoksiantotapa on viimeinen keino, jota tuomioistuimet voivat käyttää tiedoksiannon toimittamiseen.

Korkein oikeus katsoi, ettei tiedoksiannon epäonnistuminen postitse ollut riittävä syy kuulustiedoksiannon käyttämiseen. Käräjäoikeuden olisi täytynyt selvittää vastaajien oikea osoite Ruotsissa tai pyytää Ruotsin oikeusministeriötä toimittamaan haasteen tiedoksianto. Asiakirjojen palautuminen Ruotsin osoitteesta ei vielä tarkoittanut sitä, ettei vastaajien osoitetta olisi voitu saada selville. Käräjäoikeus oli toimittanut tiedoksiannon virheellisesti.

Tämän oikeustapauksen kautta tulee esille se, kuinka tiedoksianto voidaan toimittaa virheellisesti. Käräjäoikeus yritti tiedoksiantoa ainoastaan postitse. Kun tiedoksianto ei onnistunut ensimmäisellä yrityksellä, otti käräjäoikeus käyttöön kuulutuksen tiedoksiantotapana. Käräjäoikeus olisi voinut pyytää oikeusapua Ruotsilta, jolloin Ruotsin viranomaiset olisivat voineet selvittää vastaajien osoitteen. Varsinkin, jos vastaajat olivat tehneet asianmukaiset osoitteenmuutokset, olisivat Ruotsin viranomaiset todennäköisesti onnistuneet selvittämään uuden osoitteen vaivattomasti. Ruotsin viranomaiset olisivat myös voineet huolehtia haasteen tiedoksiannosta.

Kuuluttamista on käytetty tässä asiassa liian nopeasti. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 9 pykälän mukaan kuulutusta voidaan käyttää, jos tiedoksiannon vastaanottajan olinpaikasta ei voi saada tietoa. On totta, että asiakirjat on yritetty lähettää tiedossa olevaan osoitteeseen ja ne ovat palautuneet osoitteesta. Yksi tiedoksiantoyritys postitse ei vielä tarkoita sitä, ettei vastaajien olinpaikkaa olisi voitu saada selville.

6 KANSAINVÄLINEN OIKEUSAPU

Kansainvälistä oikeusapua tarvitaan silloin, kun oikeudenkäynnin asianosainen henkilö oleskelee ulkomailla. Siviiliasioissa kansainvälistä oikeusapua voidaan käyttää esimerkiksi asiakirjojen tiedoksiannossa, tuomioiden täytäntöönpanossa sekä todisteiden vastaanottamisessa. (Oikeusministeriö 2012.) Kansainväliseen oikeusapuun voidaan turvautua sekä rikos- että siviiliasioissa. Kansainvälisen oikeusavun keskusviranomaisena on Suomessa oikeusministeriön kansainvälinen yksikkö, joka hoitaa oikeusapuun liittyviä tehtäviä. (Oikeusministeriö 2016.) Tuomioistuinta, joka pyytää oikeusapua kutsutaan lähettäväksi osapuoleksi. Vastaanottava tuomioistuin puolestaan antaa oikeusapua eli esimerkiksi toimittaa asiakirjojen tiedoksiannon. (Koulu 2003, 169.)

Kansainvälistä oikeusapua säännellään monella eri tasolla. Valtio voi itse säännellä kansainvälistä oikeusapua omalla lainsäädännöllään. Valtio voi myös kuulua kansainvälisten sopimusten piiriin, joihin kuuluu useampi valtio. Näistä kansainvälisistä sopimuksista tunnetuimpia ovat ne, jotka on solmittu kansainvälisessä yksityisoikeudellisessa konferenssissa Haagissa. Kyseisiä sopimuksia kutsutaankin Haagin sopimuksiksi. Kansainvälinen oikeusapu kuuluu myös Euroopan unionin sääntelyn piiriin. Aikaisemmin tuomioistuin sai noudattaa sitä sopimusta, joka soveltui parhaiten kyseiseen oikeusapupyyntöön. Euroopan unionin sääntely on kuitenkin muuttanut tätä menettelytapaa ja Euroopan unionin sääntelyä tulee noudattaa ensisijaisesti. Esimerkiksi juuri tiedoksiannoissa Euroopan unionin asetus menee muiden sopimusten edelle. (Koulu 2003, 170–171.)

6.1 Asiakirjojen tiedoksianto ulkomaille

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 8 §:n (11.4.2014/307) mukaan tuomioistuimen on lähetettävä tiedoksi annettavat asiakirjat toiseen valtion siten, kun asiasta on säädetty tai sovittu kyseisen valtion kanssa. Tiedoksiantoon voi tulla sovellettavaksi Pohjoismaiden välinen sopimus, Euroopan unionin sääntely, Haagin tiedoksiantosopimus tai jonkin valtion oma lainsäädäntö. (Oikeusministeriö 2013.)

Tiedoksianto ulkomaille tapahtuu yksinkertaisimmallaan siten, että tuomioistuin lähettää asiakirjat ulkomailla asuvalle henkilölle postitse. Tuomioistuin voi käyttää joko postitiedoksiantoa tai lähettää asiakirjat suoraan tiedossa olevaan postiosoitteeseen. Kaikki valtiot eivät kuitenkaan hyväksy sitä, että heidän alueellaan oleskelevalle henkilölle annetaan asiakirjoja tiedoksi postitiedoksiantona tai muutoin postin välityksellä. Tuomioistuimen on selvitettävä mitä sopimusta sen tarvitsee noudattaa tiedoksiantoa pyytäessään ja tutkia mitä tapaa tulee käyttää tiedoksiantoa suoritettaessa. (Oikeusministeriö 2013.)

6.2 Avioerohakemusten tiedoksianto Pohjoismaihin

Pohjoismaiden eli Suomen, Norjan, Ruotsin, Islannin ja Tanskan kesken sovelletaan sopimusta oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa (SopS 26/1975). Kyseinen sopimus tulee sovellettavaksi silloin, kun aviopuoliso oleskelee toisessa Pohjoismaassa. Tätä sopimusta sovelletaan Suomen, Ruotsin ja Tanskan välillä, vaikka nämä ovatkin EU-maita. (Oikeusministeriö 2013.) Sopimuksen mukaan lähettävän tuomioistuimen ei tarvitse käännättää asiakirjaa, jos tiedoksiannon vastaanottaja suostuu vastaanottamaan asiakirjan. Suomalaisen käräjäoikeuden ei siten tarvitse käännättää avioerohakemusta, mikäli aviopuoliso suostuu ottamaan avioerohakemuksen tiedoksiannon vastaan. Pyyntö avioerohakemuksen tiedoksiannosta lähetetään Pohjoismaan viranomaiselle, jolle tiedoksiannon suorittaminen kuuluu. (SopS 26/1975, 1-2 artikla.)

Kuten aiemmin on todettu, voi tuomioistuin lähettää tiedoksi annettavat asiakirjat ulkomaille postitse, jos kyseinen valtio ei sitä vastusta. Pohjoismaista Norja vastustaa postitiedoksiantoa. Käräjäoikeus ei voi lähettää Norjassa oleskelevalle henkilölle avioerohakemusta postitse ja pyytää vastaanottotodistuksen palauttamista Suomeen. Norjaan tiedoksi annettavat avioerohakemukset on aina lähetettävä toimivaltaiselle viranomaiselle, joka huolehtii tiedoksiannosta. (HCCH. Norway, Declaration/Reservation/Notification.)

6.3 Avioerohakemusten tiedoksianto Euroopan unionin jäsenvaltioihin

Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisessä asiakirjojen tiedoksiannossa sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta N:o 1393/2007. Kyseinen asetus on kumonnut

asetuksen N:o 1348/2000. Asetus tarjoaa tietoa esimerkiksi siitä, millaisia eri tapoja on asiakirjojen tiedoksi antamisessa. (Euroopan oikeusportaali: Asiakirjojen tiedoksianto.)

Asetuksen mukaisesti valtioiden on nimettävä jokin viranomainen, joka huolehtii asiakirjojen lähettämisestä sekä vastaanottamisesta. Sama viranomainen voi olla vastuussa molempien tehtävien hoitamisesta tai asiakirjojen lähettäminen ja vastaanottaminen on voitu uskoa eri viranomaisille. Valtioiden on ilmoitettava komissiolle nimetyt viranomaiset sekä niiden osoitteet. Valtioiden on myös ilmoitettava, mikä on kyseisen viranomaisen alueellinen toimivalta, millä tavoin he voivat vastaanottaa asiakirjoja sekä kielet, joita voidaan käyttää asiakirjan tiedoksiantopyynnön laatimiseen. Valtioiden on edelleen nimettävä keskusyksikkö, jonka tarkoitus on auttaa ongelmatilanteissa. Keskusyksikkö voi esimerkiksi välittää tiedoksiantopyynnön oikealle viranomaiselle, kun lähettävä viranomainen sitä pyytää. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, 2 artikla.)

Vastaanottavan valtion on ilmoitettava lähettävälle valtiolle välittömästi, kun se on vastaanottanut tiedoksi annettavat asiakirjat. Vastaanottavan valtion on oltava yhteydessä lähettävään valtioon myös silloin, kun asiakirjat tai tiedot ovat puutteelliset, eikä tiedoksiantoa voida toimittaa. Mikäli lähettävä valtio toimittaa asiakirjat väärälle viranomaiselle, on asiakirjat lähetettävä edelleen toimivaltaiselle viranomaiselle. Vastaanottavan valtion on palautettava asiakirjat lähettävälle valtiolle, jos tiedoksiantopyynnön muotovaatimukset eivät täyty. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, 6 artikla.)

Vastaanottavan viranomaisen on toimitettava tiedoksianto viimeistään kuukauden kuluessa asiakirjojen saapumisesta. Mikäli tiedoksiantoa ei pystytä toimittamaan vaaditussa ajassa, on viranomaisen ilmoitettava siitä lähettävälle viranomaiselle. Kun viranomainen suorittaa tiedoksiantoa, on hänen noudatettava oman valtion lainsäädäntöä tai lähettävän viranomaisen erityistä menettelytapaa, ellei kyseinen tapa ole vastaanottavan valtion lainsäädännön vastaista. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, 7 artikla) Vastaanottavan viranomaisen on laadittava ja lähetettävä todistus suoritetusta tiedoksiannosta lähettävällä viranomaiselle. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, 10 artikla.)

Asiakirjan vastaanottajalla on mahdollisuus kieltäytyä tiedoksiannosta asiakirjan kielen perusteella. Esimerkiksi jos suomalainen asuu Saksassa, ei hänen tarvitse ottaa tiedoksi- antoa vastaan, jos asiakirjat on laadittu ainoastaan suomeksi tai saksaksi. Tiedoksiannon vastaanottamisesta ei kuitenkaan voi kieltäytyä silloin, jos asiakirjat ovat suomenkieliset ja niistä on tehty käännökset saksaksi. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, 8 artikla.)

6.4 Avioerohakemusten tiedoksianto Haag 1965-valtioihin

Kun tiedoksianto suuntautuu edelleen EU-maiden ulkopuolelle, on tuomioistuimen tarkistettava, kuuluuko kyseinen valtio Haagin vuoden 1965 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomaille siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevaan yleissopimuksen SopS 51/69 piiriin. Sopimus koskee niin ikään oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. (Oikeusministeriö 2013.)

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin kotisivuilla on listattu Haagin eri sopimukset. Sopimusten tiedoista löytyvät ne maat, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan kyseistä sopimusta. Valtiot on jaoteltu sen mukaan, ovatko ne Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsenmaita vai eivät. Eli myös muut valtiot voivat noudattaa Haagin sopimuksia, vaikka ne eivät olisikaan jäsenmaita. (HCCH. Conventions, Protocols and Principles.) Käräjäoikeuden on helppo käydä tarkistamassa, kuuluuko tietty valtio Haagin tiedoksiantosopimuksen piiriin seuraavasta osoitteesta: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=17>. Valtioiden kohdalla selviää myös, onko kyseisellä valtiolla olemassa joitakin rajoituksia tai erityisehtoja koskien asiakirjojen tiedoksiantoa. (HCCH 14: Convention of 15 November 1965 on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matter. Status table.) Esimerkiksi Kroatiaan tarvitsee toimittaa käännökset tiedoksi annettavista asiakirjoista kroatian kielelle. Avioerohakemus sekä lausumapyyntö täytyy käännettää kroatiaksi, mikäli toinen aviopuolisoista asuu Kroatiassa ja hänelle pitää antaa avioerohakemus tiedoksi. (HCCH. Croatia, Declaration/Reservation/Notification.)

Haagin yleissopimus tulee sovellettavaksi silloin, kun oikeudenkäynti- tai muu asiakirja tarvitsee lähettää tiedoksiannettavaksi ulkomaille siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa. Yleissopimusta ei sovelleta silloin, jos ei tiedetä asiakirjan vastaanottajan osoitetta. Sopimuksen mukaan valtioiden on nimettävä keskusviranomaiset, jotka huolehtivat saapuvien tiedoksiantopyyntöjen vastaanottamisesta ja käsittelystä. Tiedoksi annettavien asiakirjojen mukaan on liitettävä tiedoksiantopyyntö, josta on malli yleissopimuksen liitteenä. Kyseisen mallin avokohtiin kirjoitetaan joko ranskaksi, englanniksi tai vastaanottajavaltion kielellä. (Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus 51/1969, 1-3, 7 artiklat.)

Keskusviranomaisen huolehtii tiedoksiannosta oman valtion lainsäädännön mukaisesti. Tiedoksianto voidaan toteuttaa myös pyynnössä määritellyin tavoin, kunhan tapa ei ole valtion lainsäädännön vastaista. Mikäli keskusviranomaisen huomaa, ettei pyyntö ole yleissopimuksen mukainen, tulee sen ilmoittaa huomiostaan tiedoksiantopyynnön esittäjälle. Asiakirjojen tiedoksianto on mahdollista toteuttaa myös lähettävän valtion diplomaatti- tai konsuliedustajien välityksellä, ellei vastaanottava valtio ole sitä kieltänyt. Vastaanottava valtio ei kuitenkaan voi kieltää kyseistä tiedoksiantoa, jos asiakirjat täytyy antaa tiedoksi lähettävän valtion kansalaiselle. (Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus 51/1969, 4-5, 8 artiklat.) Esimerkiksi Tšekki on kieltänyt diplomaatti ja konsuliedustajien käyttämisen. Kuitenkin jos suomalainen aviopuoliso asuu Tšekissä ja hänelle täytyy antaa suomenkielinen avioerohakemus tiedoksi, voi Suomen tuomioistuin pyytää tiedoksiantoa diplomaatti- tai konsuliedustajien välityksellä. (HCCH, Czech Republic, Declaration/Reservation/Notification.)

6.5 Avioerohakemusten tiedoksianto muihin valtioihin

Lain kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnistamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (10.4.2015/426) 1 §:n mukaan tiedoksiantoon sovelletaan kyseistä lakia, jos mikään muu lainsäädäntö tai sopimus ei tule sovellettavaksi. Kyseisen lain 18 §:n mukaan käräjäoikeus tekee tiedoksiantopyynnön ulkomaan viranomaiselle, kun avioerohakemus tarvitsee antaa tiedoksi sellaiseen valtioon, joka ei kuulu minäkään sopimuksen piiriin. Saman lain 19 §:n mukaan kyseinen pyyntö on käännettävä

sille kielelle, jonka vastaanottava valtio hyväksyy. Tarpeen vaatiessa myös asiakirjat eli avioerohakemus ja lausumapyyntö on käännettävä.

7 ASiantuntijahaastattelut ja kysely poliisiasemille

7.1 Haastemiesten asiantuntijahaastattelut

Opinnäytetyötä varten on haastateltu kahta Pirkanmaan käräjäoikeudessa työskentelevää haastemiestä. Haastatteluiden koettiin tarjoavan sellaista tietoa, jota ei ole mahdollista löytää kirjallisuudesta tai lainsäädännöstä. Asiantuntijahaastatteluiden tarkoituksena oli saada näkökulmaa siihen, mitä muuta tiedoksiannon suorittamiseen liittyy ja onko tiedoksiantojen toimittamisessa yleensä ongelmia. Asiantuntijahaastatteluiden tavoitteena oli saada tietoa siitä, kuinka paljon avioerohakemuksia jaetaan haastemiesten tiedoksiannettavaksi Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Tavoitteena oli kerätä tietoa myös sijaistiedoksiantojen määristä.

Asiantuntijahaastattelut suoritettiin siten, että molemmat haastemiehet haastateltiin henkilökohtaisesti ja haastattelut nauhoitettiin. Haastattelut nauhoitettiin, jotta haastatteluiden purkaminen ei jäänyt pelkästään muistiinpanojen varaan. Haastemiehille lähetettiin kysymykset etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus valmistautua haastatteluihin. Kysymykset ovat opinnäytetyön liitteenä (liite 4). Haastatteluiden edetessä esitettiin lisäkysymyksiä ja valmiita kysymyksiä täsmennettiin. Haastattelumuodoksi valittiin asiantuntijahaastattelu, sillä kyseinen haastattelumuoto antoi tilaisuuden täsmentää kysymyksiä haastattelun edetessä. Esimerkiksi sähköpostilla lähetettävä kysely ei olisi tarjonnut kysymysten uudelleenmuotoiluun mahdollisuutta.

Ensimmäinen haastemies on työskennellyt haastemiehenä kahdeksan vuoden ajan ja tällä hetkellä hän toimii haastemiesten esimiehenä toisen esimiehen rinnalla. Haastemiesten tehtävänä on toimittaa tuomioistuinten sekä yksityisten sektoreiden tiedoksiantoja. Jotta haastemies voi toimittaa tiedoksiannon, tulee hänen tavoitella tiedoksiannon vastaanottajia, jotka ovat yleensä yksityishenkilöitä. (Kohtamäki 2016.)

Pirkanmaan käräjäoikeuden haastemiehet toimittavat tiedoksiantoja koko Pirkanmaan alueelle. Tämä tarkoittaa sitä, että osa haastemiehistä on kaupunki- ja osa maakuntahaastemiehiä. Haastateltu esimies on itse kaupunkahaastemies ja hänellä on työpiste Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Haastemiehen mukaan hänen työnsä koostuu noin 80 % toimistotyöstä ja 20 % kenttätöistä. Kenttätöistä puhuttaessa tarkoitetaan sitä, että haastemies

käy etukäteen sovituissa tapaamisissa, joissa hän toimittaa tiedoksi antoja tai hän etsii henkilöitä, joita hän ei ole muuten onnistunut tavoittamaan. Kun haastemiehellä on työpiste käräjäoikeudessa, voi tiedoksiannon vastaanottoja tulla noutamaan tiedoksi annettavat asiakirjat käräjäoikeudesta päivystävältä haastemiehellä. Tällöin vuorossa oleva päivystävä haastemies antaa noudettavat asiakirjat tiedoksi. (Kohtamäki 2016.)

Yleensä avioerohakemukset annetaan tiedoksi vastaanottotodistuksella, mutta mikäli tiedoksianto ei onnistu, annetaan tiedoksianto haastemiehen toimitettavaksi. Jos haastemies tavoittaa tiedoksiannon vastaanottajan puhelimitse, voi haastemies keskustella aviopuolison kanssa vastaanottotodistuksen palauttamisesta. Tällöin haastemiehen ja aviopuolison ei ole tarpeen tavata henkilökohtaisesti tiedoksiannon suorittamiseksi. Tämä on tietenkin mahdollista vain, jos aviopuolisoa on ensiksi yritetty tavoittaa vastaanottotodistuksen avulla. (Kohtamäki 2016.)

Ensimmäisen vaiheen avioerohakemus tarvitsee kuultavalle tiedoksi henkilökohtaisesti ja toisen vaiheen avioerohakemus voidaan antaa tiedoksi puhelimitse. Toisen vaiheen avioerohakemus voidaan antaa tiedoksi puhelimesta, sillä tiedoksianto ei sinänsä koske uutta asiaa. Puhelintiedoksiannon käyttäminen on tullut mahdolliseksi noin vuosi sitten. (Kohtamäki 2016.)

Haastemiesten esimiehen mukaan avioeroasioissa voi tulla tunnepuolen reaktioita esille enemmän kuin muissa siviiliasioissa. Tämän vuoksi haastemiehen tulee varautua erilaisiin tilanteisiin, kun hän lähtee tavoittelemaan tiedoksiannon vastaanottajaa. Avioeroasioissa kyse voi olla henkilön ensimmäisestä ja ainoasta kosketuksesta oikeuslaitokseen ja tiedoksiannon vastaanottamiseen. Kuitenkin avioeroasioissa kuultavat tavoitetaan suhteellisen hyvin ja harvoin tulee esille tilanteita, jolloin tiedoksianto jää suorittamatta. On toki tapauksia, joissa on aistittavissa, että halutaan tehdä toiselle kiusaa ja tällöin vältellään tiedoksiantoa. (Kohtamäki 2016.) Haastemies Järvenpään (2016) mukaan eron eri tiedoksiantojen välillä tekee enemmän henkilöiden erilaiset suhtautumistavat kuin tiedoksi annettava asia. Ihmiset suhtautuvat eri tavoin tiedoksiantojen vastaanottamiseen oli kyseessä mikä asia tahansa.

Haastemies Kohtamäen (2016) mielestä haastemiehille jaetut avioerohakemusten tiedoksiannot ovat vähentyneet. Hänelle itselleen jaetaan noin 20–30 kappaletta avioerohakemuksia tiedoksiannettavaksi vuodessa. Haastemies Järvenpään (2016) mukaan hänelle

jaetaan avioerohakemuksia tiedoksiannettavaksi noin kolme kappaletta kuukaudessa, eli noin 36 kappaletta vuodessa. Haastemies Kohtamäen (2016) mukaan tiedoksiantojen vähentymiseen Pirkanmaan käräjäoikeudessa on saattanut vaikuttaa haastemiespäivystyksen muuttuminen noin neljä vuotta sitten. Nykyisin haastemiesten infopäivystys on Pirkanmaan käräjäoikeuden alakerrassa ja käräjäoikeuteen tulevat asiakirjat kulkevat päivystyksen kautta. Avioerohakemuksia tuodaan käräjäoikeuteen aika paljon henkilökohtaisesti, jolloin asiakirjat jätetään infopäivystykseen. Tällöin haastemiehellä on mahdollisuus tiedustella, voisiko hakija hankkia myös toisen aviopuolison allekirjoituksen avioerohakemukseen, mikäli hän on ollut hakemassa avioeroa yksin. Tässä vaiheessa moni hankkii vielä toisen aviopuolison allekirjoituksen ja avioerohakemus jätetään yhdessä. Näin haastemiestiedoksiannot mahdollisesti vähentyvät, kun avioerohakemuksia ei tarvitse antaa toiselle aviopuolisolle tiedoksi.

Molemmat haastemiehet Kohtamäki (2016) ja Järvenpää (2016) tekevät suunnilleen yhden sijaistiedoksiannon avioeroasioissa vuoden aikana. Haastemies Kohtamäen (2016) mukaan haastemiehillä ei ole tilastotietoja sijaistiedoksiantojen määrästä, mutta sijaistiedoksiantoja käytetään harvoin. Sijaistiedoksiantoa käytetään ainoastaan siinä tilanteessa, kun tiedoksianto ei onnistu millään muulla keinolla. Sijaistiedoksiannon käyttäminen edellyttää myös välttelyn toteamisen. Välttely voi olla joko aktiivista tai passiivista. Aktiivinen välttely tarkoittaa sitä, että haastemies onnistuu tavoittamaan kuultavan esimerkiksi puhelimitse. Puhelimessa henkilö kertoo, ettei häntä kiinnosta hoitaa asiaa eikä hän aio auttaa asian etenemisessä. Haastemies on kuitenkin velvollinen käymään kuultavan kotiosoitteessa yrittämässä tiedoksiantoja eikä tiedoksiannon onnistuminen edellytä kuultavan aktiivisuutta. Passiivisessa välttelystä kuultava ei ota mitään yhteyttä haastemieheen, eikä haastemies onnistu tavoittamaan häntä.

Haastemies Järvenpään (2016) mukaan sijaistiedoksiantoa on mahdollista käyttää sekä ensimmäisen että toisen vaiheen avioerohakemusten tiedoksiannoissa. Sijaistiedoksiantoa käytettäessä asiakirjat pitäisi luovuttaa ensisijaisesti samassa taloudessa asuvalle 15 vuotta täyttäneelle henkilölle tai tiedoksiannon vastaanottajan liikkeen palveluksessa olevalle ja näiden jälkeen poliisiasemalle. Kuitenkin avioeroasioissa asiakirjat luovutetaan mieluiten poliisiasemalle. Myös haastemiesten kouluttaja on todennut, että on hyvän tavun vastaista luovuttaa avioeroasiakirjat samassa taloudessa asuvalle, vaikka tämä olisi-kin mahdollista. (Järvenpää 2016.)

7.2 Kysely sijaistiedoksiannoista poliisiasemille

Haastatteluiden kautta selvisi, etteivät haastemiehet pidä yleistä kirjanpitoa siitä, kuinka monta sijaistiedoksiantoa he toimittavat. Haastatteluiden avulla ilmeni myös, että yleensä kun haastemies antaa avioerohakemuksen tiedoksi sijaistiedoksiantona, jättää hän asiakirjat kuultavan kotipaikan poliisiasemalle. Tämän vuoksi laadittiin kysely, jonka tarkoituksena oli selvittää, kuinka paljon poliisiasemille jätetään avioerohakemuksia ja muita asiakirjoja, jotka on annettu tiedoksi sijaistiedoksiantona. Kyselyn avulla haluttiin saada selville, kuinka usein haastemiehet joutuvat käyttämään sijaistiedoksiantoa tiedoksiantotapana. Edelleen haluttiin selvittää, kuinka usein sijaistiedoksiantona toimitettuja asiakirjoja tullaan noutamaan poliisiasemilta. Sijaistiedoksianto on tiedoksiantotapana poikkeuksellinen ja sitä käytetään ainoastaan viimeisenä keinona. Tämän vuoksi kyselyllä haluttiin selvittää sijaistiedoksiantojen määriä.

Pirkanmaan käräjäoikeuden toimialueella on tällä hetkellä 11 poliisiasemaa ja 3 yhteispalvelupistettä (Sisä-Suomen poliisilaitos: Poliisiasemat ja yhteispalvelupisteet). Kysely lähetettiin sähköpostilla kaikille 11 poliisiasemalle. Kyselyä ei lähetetty koko Suomea kattavalle alueelle, sillä kysely haluttiin keskittää Pirkanmaan käräjäoikeuden toimialueelle. Poliisiasemille lähetettiin samat kysymykset ja kysely on opinnäytetyön liitteenä (liite 5). Kysely lähetettiin sähköpostilla, sillä sen koettiin olevan helpoin tapa lähestyä eri puolella Pirkanmaata olevia poliisiasemia. Kyselyn laatu oli myös sellainen, että se pystyttiin toteuttamaan sähköpostikyselyllä. Kysymykset olivat yksinkertaisia eikä niihin ollut tarvetta vastata laajasti. Kysely pidettiin lyhyenä, jotta mahdollisimman moni poliisiasema ehtisi vastaamaan kyselyyn.

Kyselyyn vastasi viisi eri poliisiasemaa, joten hieman alle puolet vastasivat kyselyyn. Tampereen poliisiasemalta ei saatu vastauksia sähköpostilla, minkä vuoksi Tampereen poliisiasemalla päädyttiin vierailemaan henkilökohtaisesti. Tampereen poliisiasema on Sisä-Suomen poliisilaitoksen pääpoliisiasema, minkä vuoksi kyselyyn haluttiin vastaukset juuri kyseisen paikan osalta. Tampereen poliisiaseman osalta täytyy ottaa huomioon se, että myös Pirkkalan alueella suoritettut sijaistiedoksiannot jätetään Tampereen poliisiasemalle.

Ensimmäinen kysymys koski sitä, kuinka usein haastemiehet jättävät sijaistiedoksiantona toimitettuja asiakirjoja poliisiasemille. Vastausten mukaan poliisiasemille jätetään asiakirjoja enintään kolme kappaletta kuukauden aikana. Yksi poliisiasema ilmoitti määrän olevan noin kymmenen kappaletta kuukaudessa, mutta lukumäärä kuitenkin vaihtelee. Tampereen poliisiasemalla saatiin selvitettyä, että sijaistiedoksiantona toimitettuja asiakirjoja jätetään kymmeniä kuukauden aikana. Seuraavaksi kysyttiin, kuinka moni näistä sijaistiedoksiantona toimitetuista tiedoksiannoista koskee avioerohakemuksia. Poliisiasemilta saamien vastausten mukaan sijaistiedoksiantona tiedoksi annettuja avioerohakemuksia jätetään poliisiasemille vuoden aikana enintään kerran. Yksi poliisiasema ei osannut vastata kyseiseen kysymykseen, sillä he eivät tiedä, mitä heille jätetyt asiakirjat koskevat. Tampereen poliisiasemalta selvisi, että sinne on jätetty avioerohakemuksia kuusi kappaletta seitsemän kuukauden aikana. Tampereen poliisiaseman osalta luku voi kuitenkin olla suurempi, jos kuultava on noutanut asiakirjat poliisiasemalta. Noudettujen asiakirjojen osalta ei ollut mahdollista tarkistaa mitä asiaa asiakirjat koskivat.

Kaksi seuraavaa kysymystä koskivat sitä, kuinka paljon sijaistiedoksiannettuja asiakirjoja tullaan noutamaan poliisiasemilta yhteensä ja kuinka suuri osa koskee avioerohakemuksia. Yhden poliisiaseman mukaan asiakirjoja noudetaan kahdesta neljään vuodessa ja muiden poliisiasemien mukaan vielä harvemmin tai ei ollenkaan. Mikään poliisiasema ei osannut arvioida kuinka moni näistä haetuista asiakirjoista koskee avioerohakemuksia. Tampereen poliisiasemalta oli mahdotonta selvittää, kuinka moni noudetuista asiakirjoista koskee avioerohakemuksia. Tampereen poliisiasemalta kävi kuitenkin ilmi, että sijaistiedoksiantona toimitettuja asiakirjoja tullaan noutamaan jonkin verran.

Kyselyn avulla saatiin selvitettyä, että haastemiehet jättävät sijaistiedoksiantona toimitettuja asiakirjoja poliisiasemille. Neljän poliisiaseman osalta lukumäärä oli pieni, sillä heidän mukaansa sijaistiedoksiannettuja asiakirjoja jätetään enintään kolme kappaletta kuukauden aikana. Yhden kyselyyn vastanneen poliisiaseman mukaan lukumäärä on isompi ja Tampereen poliisiasemalle jätetään asiakirjoja kyselyyn vastanneiden poliisiasemien joukosta eniten. Avioerohakemusten osuus sijaistiedoksiantona toimitetuista asioista oli erittäin pieni. Ainoastaan Tampereen poliisiaseman osalta luku oli suurempi.

Kyselyn perusteella ei voida sanoa, kuinka paljon avioerohakemuksia tullaan noutamaan poliisiasemilta. Kyselyn avulla voidaan ainoastaan todeta, että sijaistiedoksiantona toimitettuja asiakirjoja noudetaan harvemmin poliisiasemilta. Eräs poliisiasema vastasi, että

heille jätetään noin kymmenen kappaletta sijaistiedoksiannettuja asiakirjoja kuukauden aikana, mutta määrä vaihtelee. Näitä asiakirjoja noudetaan noin kahdesta neljään vuoden aikana. Voidaan ajatella, että asiakirjoja jätetään kymmenen kappaletta kuukaudessa ja vastaavasti niitä noudetaan neljä kappaletta vuoden aikana. Tällöin vuoden aikana jätetyistä asiakirjoista noudetaan 3,33 %. Tämä luku kertoo sen, että asiakirjoja tullaan noutamaan poliisiasemilta erittäin harvoin.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella, kuinka avioerohakemuksia käsitellään käräjäoikeudessa ja kuinka avioerohakemus annetaan tiedoksi aviopuolisolle. Lainsäädäntö asettaa avioerohakemuksen sisällölle vähimmäisvaatimukset sekä ohjaa hakemusten käsittelyä käräjäoikeudessa. Kirjallisuudesta löytyi lainsäädäntöä täsmentäviä ohjeistuksia ja myös omasta työkokemuksesta oli apua tavoitteen saavuttamisessa. Lainsäädäntö määrittää myös sen, mitä erilaisia tiedoksiantotapoja on käytettävissä ja milloin niitä voidaan käyttää. Mielestäni opinnäytetyön tavoite onnistui hyvin, sillä avioeron eteneminen käräjäoikeudessa on käsitelty työssä yksityiskohtaisesti. Olen myös tutustunut ja tuonut työväni esille sen, kuinka avioerohakemukset annetaan tiedoksi niin Suomessa kuin ulkomaillekin.

Työni tarkoituksena oli koota yhteen pakettiin tietoa avioerohakemusten käsittelystä sekä avioerohakemusten tiedoksiannoista. Tarkoituksena oli edelleen se, että työstäni olisi apua käräjäoikeuden henkilökunnalle sekä aviopuolisolle. Koen, että sain koottua tiiviin ja selkeän tietopaketin, josta löydetään tietoa tarpeen vaatiessa. Toivon, että työstäni on hyötyä esimerkiksi uudelle käräjäsihteerille, joka työskentelee avioerohakemusten parissa. Uskon, että työni selkeyttää prosessin kulkua myös avioeroa hakeville. Erityisesti tiedoksiantotavat voivat olla tuntemattomia avioeroa hakeville, joten työstäni he saavat helposti tietoa, kuinka käräjäoikeus huolehtii tiedoksiannoista.

Työn haastavin osio oli luku, joka käsitteli avioerohakemusten tiedoksiantoa ulkomaille. Ulkomaisia tiedoksiantoja olisi voinut tutkia erittäin tarkasti, mutta siinä tapauksessa työstä olisi tullut liian laaja. Tämän luvun osalta rajaaminen oli erittäin tärkeää, sillä työni tarkoituksena ei ollut käsitellä ainoastaan kansainvälisiä tiedoksiantoja. Myöskään kaikkien maakohtaisten rajoitusten läpikäyminen ei olisi ollut työn kannalta oleellista. Tarkoituksena oli, että työssä tuodaan esille yleisiä ohjeita ja suuntaviivoja, joiden mukaan suomalaisten käräjäoikeuksien tulee toimia, kun aviopuoliso asuu ulkomailla. Käräjäoikeuksien on varmistettava mitä sopimusta tai asetusta heidän on noudatettava, kun tiedoksianto täytyy suorittaa ulkomaille. Kun tiedetään sovellettava sopimus, on vielä varmistettava, ettei kyseisellä valtiolla ole rajoituksia liittyen tiedoksiantotapoihin.

Olen esitellyt työssäni kaksi oikeustapausta liittyen sijaistiedoksiantoon sekä kuuluttamiseen. Otin kyseiset oikeustapaukset työhöni, sillä niiden avulla voitiin tarkastella mahdollisia ongelmia, jotka liittyvät tiedoksiantotapoihin. Sijaistiedoksianto on tärkeä tiedoksiantotapa, sillä ilman sitä voisi avioeroasioiden ja muiden käräjäoikeudessa vireillä olevien asioiden käsittely viivästyä. Haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että sijaistiedoksiantoa joudutaan harvemmin käyttämään avioeroasioissa. On kuitenkin hyvä, että kyseinen tiedoksiantotapa on olemassa. Kuulutustiedoksianto on tarpeellinen silloin, kun aviopuolison olinpaikasta ei voi saada selville mitään tietoja. Mikäli kuulutustiedoksiantoa ei olisi käytettävissä, ei avioeron tuomitseminen olisi mahdollista siinä tilanteessa, jossa aviopuolison olinpaikasta ei ole tietoa. Sijaistiedoksiantoa ja kuulutusta käytettäessä on kuitenkin muistettava niille asetetut edellytykset, eikä kyseisiä tiedoksiantotapoja voi käyttää, mikäli tiedoksianto on mahdollista toimittaa jollain toisella tiedoksiantotavalla.

Asiantuntijahaastatteluilla ja poliisiasemille lähetetyn kyselyn tarkoituksena oli saada selville sellaista tietoa, jota ei ole mahdollista saada lainsäädännöstä ja kirjallisuudesta. Haastemiestiedoksiantoa käsittelevä kappale pohjautuu suurimmaksi osaksi lainsäädäntöön, minkä vuoksi halusin saada haastemiehen työhön myös toista näkökulmaa. Haastemiestiedoksiannosta kertovaa kirjallisuutta ei myöskään ollut kovin paljoa saatavilla, joten ajattelin asiantuntijahaastatteluiden olevan hyvä tiedonlähde.

Haastemiesten haastatteluissa ilmeni uutena asiana se, että toisen vaiheen avioerohakemus on mahdollista antaa tiedoksi puhelimesta. Omasta mielestäni uusi linjaus on ollut hyvä idea ja se varmasti helpottaa haastemiesten työtä. Kuten haastatteleman haastemies kertoi, on puhelintiedoksianto mahdollinen sen vuoksi, ettei tiedoksianto koske sinänsä uutta asiaa. Olen samaa mieltä siinä, että aviopuoliso on jo tullut tietoiseksi avioeroprosessista, kun hän on saanut avioerohakemuksen ensimmäistä kertaa tiedoksi. Tällöin toisen vaiheen avioerohakemuksen tiedoksianto ei pitäisi tulla hänelle yllätyksenä.

Poliisiasemien vastauksien avulla saatiin selvitettyä se, että sijaistiedoksiantoa käytetään harvoin avioeroasioissa. Toki vastauksia ei saatu jokaiselta poliisiasemalta, jolle kysely lähetettiin, mutta vastaukset ovat suuntaa antavia. Tampereen poliisiaseman lukumäärät olivat selvästi muita poliisiasemia korkeammat. Tähän vaikuttaa varmasti se, että Tampereen poliisiaseman alueella asuu paljon ihmisiä ja myös Pirkkalan alueella asuvien ihmisten asiakirjat jätetään Tampereen poliisiasemalle. Kyselyn vastaukset eivät olleet niin tarkkoja, kun olin toivonut. Kyselyn avulla ei voida tehdä varmoja johtopäätöksiä, mutta

se antaa ainakin pienen käsityksen sijaistiedoksiantojen määrästä. Poliisiasemien vastauksien perusteella asiakirjoja tullaan noutamaan poliisiasemilta erittäin harvoin. Tähän todennäköisesti vaikuttaa se, ettei kuultavia ole entuudestaan kiinnostanut asioidensa hoitaminen. Jos he eivät ole olleet halukkaita tapaamaan haastemiestä, miksi he tulisivat noutamaan asiakirjoja poliisiasemalta.

Opinnäytetyön prosessin aikana mieleeni tuli kehitysidea, jota Pirkanmaan käräjäoikeus voisi mahdollisesti hyödyntää avioerohakemusten tiedoksiannoissa. Kun suoritin harjoitteluni kesän 2015 aikana, käräjäsihteerien käsittelemiä avioeroasioita ei annettu tiedoksi vastaanottotodistuksella siten, että asiakirjat olisi lähetetty sähköpostilla. Tiedustelin nykyistä tilannetta avioeroasioita käsittelevältä käräjäsihteeriltä ja ainakaan hän ei ole lähettänyt asiakirjoja sähköpostilla Suomessa asuville.

Kehitysideoana on se, että sähköpostia voisi käyttää avioerohakemusten tiedoksiannoissa. Esimerkiksi käräjäoikeuden tiloista löytyviin avioerohakemus pohjiin voisi lisätä kohdan, johon avioeroa hakevan tarvitsee täydentää kuultavan sähköpostiosoite. Myös haastemiehet voisivat tiedustella mahdollista sähköpostiosoitetta, kun aviopuoliso tuo avioerohakemuksen henkilökohtaisesti käräjäoikeuteen. Tällöin asiakirjat voi lähettää toisen aviopuolison sähköpostiosoitteeseen postiosoitteen sijasta. Aviopuoliso voi joko skannata täytetyn vastaanottotodistuksen ja lähettää sen sähköpostin liitteenä tai palauttaa sen postitse. Mikäli käräjäoikeus saisi tietoonsa oikean sähköpostiosoitteen, nopeuttaisi se mahdollisesti käsittelyaikoja, sillä tiedoksianto aika voisi olla lyhempi. Tähän liittyy kuitenkin se ongelma, ettei kaikilla ole käytössään tulostinta ja skanneria. Sähköpostiviestiin voisi lisätä, että kuultava voi ilmoittaa käräjäoikeudelle, mikäli hänellä ei ole käytössään tarvittavia laitteita. Tämän jälkeen käräjäoikeus voi lähettää asiakirjat postitse. Mietittäväksi tulee kuitenkin se, koituisiko tästä lisätyötä. Mikäli sähköpostiin ei vastattaisi tai kuultava pyytäisi asiakirjoja postitse, joutuisi käräjäsihteerit kuitenkin lähettämään asiakirjat postitse.

Tämä prosessi on opettanut minulle sen, että aiheen kartoittaminen ja taustatyön tekeminen ovat erittäin tärkeitä ennen työn aloittamista. On myös perehdyttävä olemassa oleviin lähteisiin hyvin. Työhöni olikin hankala löytää lähteitä, joten niihin olisin voinut tutustua vielä paremmin ennen työn aloittamista. Opinnäytetyöprosessia auttoi kuitenkin se, että minulla oli jo kokemusta avioerohakemusten käsittelystä. Lakeja ja kirjallisuutta oli myös helpompi ymmärtää, kun minulla oli jo käytännön kokemusta.

LÄHTEET

Aarnio, A. & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuus oikeus. Uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Euroopan oikeusportaali. Asiakirjojen tiedoksianto. Päivitetty 20.1.2016 Luettu 30.10.2016. https://e-justice.europa.eu/content_serving_documents-373-fi.do

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja tai kauppaoikeudellisissa asioissa (asiakirjojen tiedoksianto) ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta.

HCCH. Conventions, Protocols and Principles. Luettu 30.10.2016. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions>

HCCH. Croatia, Declaration/Reservation/Notification. Luettu 30.10.2016. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=955&disp=resdn>

HCCH. Czech Republic, Declaration/Reservation/Notification. Luettu 12.4.2016. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=396&disp=resdn>

HCCH. Norway, Declaration/Reservation/Notification. Luettu 30.10.2016. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=414&disp=resdn>

HCCH. 14: Convention of 15 November 1965 on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matter. Status table. Päivitetty 20.7.2016. Luettu 30.10.2016. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=17>

HE 16/1990 vp, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta.

Helsingin hovioikeus. 2015. Tuomioistuinharjoittelu. Luettu 8.10.2016. <https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/fi/index/tuomioistuinharjoittelu.html>

Jokela A. 2005. Oikeudenkäynti I. Oikeudenkäynnin perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynti II. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Järvenpää, J. Haastemies. 2016. Haastattelu 28.9.2016. Haastattelija Kirveskallio, T. Tampere.

Kangas, U. 2002. Johdatus perhevarallisuus oikeuteen. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kohtamäki, T. Haastemiesten esimies. 2016. Haastattelu 22.9.2016. Haastattelija Kirveskallio, T. Tampere.

Koulu, R. 2003. Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin. Helsinki: WSOY.

Lappalainen, J. 2001. Siviiliprosessioikeus 2. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Linna, T. 2009. Hakemuslainkäyttö. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Mahkonen, S. 1980. Avioero: Tutkimus avioliittolain erosäännösten taustasta ja tarkoituksesta. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus 51/1969.

Oikeus.fi. Tuomioistuinten maksut 2016. Julkaistu 15.1.2016. Luettu 15.11.2016. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/maksut_1/tuomioistuintenmaksut.html

Oikeusministeriö. 2012. Siviiliasiat. Julkaistu 30.8.2012. Luettu 30.10.2016. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjauasiat/kansainvalinenoikeusapu/siviiliasiat.html>

Oikeusministeriö. 2013. Tiedoksianto. Julkaistu 7.5.2013. Luettu 30.10.2016. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjauasiat/kansainvalinenoikeusapu/siviiliasiat/tiedoksianto.html>

Oikeusministeriö. 2016. Kansainvälinen oikeusapu. Julkaistu 1.10.2016. Luettu 30.10.2016. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjauasiat/kansainvalinenoikeusapu.html>

Opas hakemusasioiden kanslian työtehtävistä Pirkanmaan käräjäoikeudessa. 2007. Päivitetty 2013. Pirkanmaan käräjäoikeus.

Seppälä, S. & Kola, M. Tiedoksiantokäsikirja. 2012. Oikeusministeriö.

Sisä-Suomen poliisilaitos. Poliisiasemat ja yhteispalvelupisteet. Luettu 12.11.2016. <https://www.poliisi.fi/sisa-suomi/yhteystiedot>

SopS 26/1975. Sopimus Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Julkaistu 21.4.2016. Luettu 4.10.2016. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-21_tie_001_fi.html

Suomi.fi. Avioerohakemus. Päivitetty 26.8.2015. Luettu 6.11.2016. http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/asioi_verkossa/lomakkeet/kun_ke6502/index.html

Työryhmämietintö 2009:3. Tiedoksianto oikeudenkäynnissä. Oikeusministeriö.

Virallinen lehti. Tietoa lehdestä. Luettu 4.12.2015. <https://www.virallinenlehti.fi/fi/esitely/index.html>

Virolainen, J. 1991. Alioikeusuudistus I. Kärjäoikeus ja siviiliprosessin muutokset. Rovaniemi: Lapin yliopiston monistuskeskus.

LIITTEET

Liite 1. Avioerohakemus

Suomi.fi. 2015. Avioerohakemus. Luettu 6.11.2016

http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/asioi_verkossa/lomakkeet/kun_ke6502/index.html

AVIOEROHAKEMUS

Käräjäoikeus

Osoite

Hakijan henkilötiedot	Nimi ja ammatti		Osoite ja puhelin
	Kotikunta	Henkilötunnus	
Hakijan / kuultavan henkilötiedot	Nimi ja ammatti		Osoite ja puhelin
	Kotikunta	Henkilötunnus	
Hakemus I	Pyydän , että meidät tuomitaan avioeroon ☐ harkinta-ajan jälkeen ☐ koska olemme asuneet erillään viimeiset kaksi vuotta		Pyydämme , että meidät tuomitaan avioeroon ☐ harkinta-ajan jälkeen ☐ koska olemme asuneet erillään viimeiset kaksi vuotta
Hakemus II	☐ Pyydän , että meidät tuomitaan avioeroon Harkinta-aika alkanut Hakemus II voidaan tehdä aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua harkinta-ajan alkamisesta		☐ Pyydämme , että meidät tuomitaan avioeroon
Muut vaatimukset perusteineen			
Sopimus lapsen/lasten huollosta	☐ Lapsen / lasten huollosta on tehty sopimus	Sosiaalilautakunnan kanssa (pvm)	
Allekirjoitus/ allekirjoitukset	Päiväys, allekirjoitus ja nimen selvennys		
	Päiväys, allekirjoitus ja nimen selvennys		

TÄYTTÖOHJEITA

Hakemus täytetään yhtenä kappaleena, jos se on yhteinen.

Mikäli vain toinen puoliso hakee avioeroa, hakemus täytetään kahtena kappaleena.

Jos asiamies jättää hakemuksen, hänellä tulee olla hakijan / hakijoiden antama valtakirja.

Oikeushallinnon sivulla www.oikeus.fi löytyy lisätietoja käsittelyn maksullisuudesta.

Liite 2. Vastaanottotodistus

Pirkanmaan käräjäoikeus

PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUS

1. osasto/Kortet
Kelloportinkatu 5 A
33100 Tampere

TODISTUS

1

HP

TODISTUS TIEDOKSIANNON VASTAANOTTAMISESTA

Olen saanut tiedoksi yllä mainittuun asiaan liittyvän asiakirjan liitteineen.

Aika ja paikka _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

Allekirjoittajan asema yhtiössä tai muussa yhteisössä
_____**KEHOTUS**

Käräjäoikeus kehottaa Teitä täyttämään todistuksen ja palauttamaan sen käräjäoikeuden kansliaan oheisessa kirjekuoressa viimeistään 3.9.2015. Käräjäoikeus on maksanut postimaksun puolestanne.

Jos ette palauta todistusta, tiedoksiannossa joudutaan käyttämään jotakin muuta tapaa, esimerkiksi haastemiehen toimittamaa tiedoksiantoa.

Harjoittelija

Tiia Kirveskallio

Puh. 029 56 47472 Faksi 029 56 47657

Pirkanmaan käräjäoikeus

PIRKANMAAN KÄRÄJÄOIKEUS
1. osasto/Kortet
Kelloportinkatu 5 A
33100 Tampere

TIEDOKSIANTOTODISTUS

1

HP

Viimeinen tied.antopv: 21.9.2015

Hakija

Asiaan osallinen

Asia Avioero
Vireille 5.8.2015

Yllä mainittuun asiaan liittyvä asiakirja liitteineen on annettu tiedoksi haastemiestiedoksiantona / puhelintiedoksiantona tiedoksiannon vastaanottajalle

Tiedoksiannon vastaanottajalle on samalla annettu / lähetetty jäljennökset asiakirjoista.

Tiedoksianto aika ja -paikka

Tiedoksiannon toimittajan allekirjoitus

Virka-asema, nimen selvennys ja puhelinno

2 (2)

2

Ilmoitus sijaistiedoksiannosta on annettu postin kuljetettavaksi (pvm):

Syy sijaistiedoksiannon käyttämiseen

Liite 4. Asiantuntijahaastattelun kysymykset

1. Kuinka kauan olet työskennellyt haastemiehenä?
2. Mikä on haastemiehen toimenkuva?
3. Onko mielestäsi avioerohakemusten tiedoksiannoissa eroja verrattuna muihin siviili-asioihin tai rikosasioihin? Esimerkiksi kuinka tiedoksiannon vastaanottaja ottaa tiedoksiannon vastaan ja ketkä ovat helpommin tai vaikeammin tavoitettavissa?
4. Kuinka usein käytät sijaistiedoksiantoa avioerohakemuksissa, esimerkiksi kuukauden aikana?
5. Onko sijaistiedoksiantojen määrä noussut tai laskenut mielestäni viimeisen parin vuoden aikana?
6. Kuinka suhtaudut sijaistiedoksiannon käyttämiseen? Onko se mielestäni yksi tapa muiden tiedoksiantojen joukossa vai koetko sen poikkeavan muista tiedoksiantotavoista?
7. Mikäli sijaistiedoksiantoa käytetään avioerohakemusten tiedoksiannoissa, onko mahdollista, että asiakirjat luovutetaan samassa taloudessa asuvalle 15 vuotta täyttäneelle? Entä jos asiaan osallisella on liike, niin liikkeen palveluksessa olevalle?

Liite 5. Kyselyn kysymykset

1. Kuinka monta asiakirjaa, jotka on toimitettu sijaistiedoksiantona, haastemiehet jättävät poliisilaitoksille viikossa / kuukaudessa?
2. Kuinka moni näistä sijaistiedoksiannoista koskee avioerohakemuksia?
3. Kuinka paljon sijaistiedoksiannettuja asiakirjoja tullaan noutamaan poliisilaitoksilta?
4. Osaatteko sanoa kuinka paljon sijaistiedoksiannettuja asiakirjoja noudetaan yhteensä ja kuinka monta koskien avioerohakemuksia?